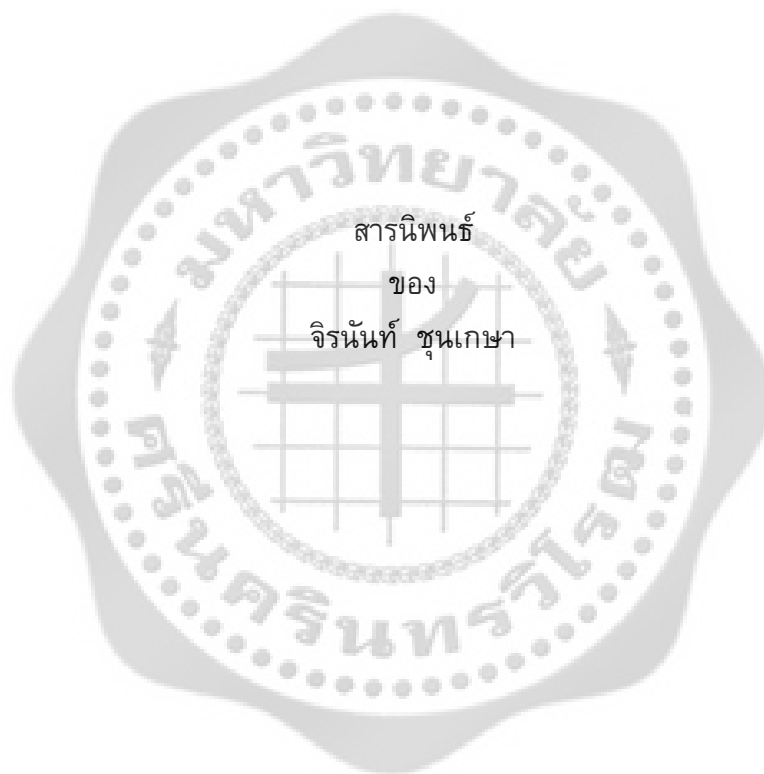

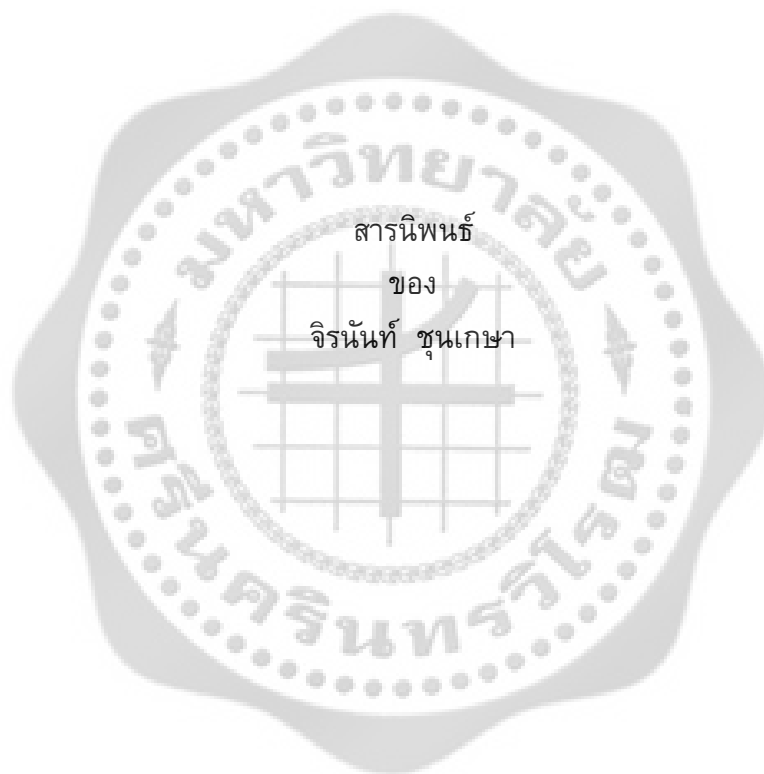
ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา
ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ตุลาคม 2553

ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา
ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุนอกคัลวัยผู้ใหญ่

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา
ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่

บทคัดย่อ
ของ
จิรนนท์ ชุนเกษ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ตุลาคม 2553

จิรนนท์ ชุนเกษฯ. (2553). *ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: อาจารย์ธีระชน พลโยธา.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามลักษณะทางชีวสังคม 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 384 คน จาก 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 192 คน และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 192 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามการยอมรับความสูงอายุ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือทดสอบค่าเอฟ (F-test) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางมีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน
3. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า กับเป็นโสด มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่สมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างจากบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสด
4. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า
5. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า
6. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

7. สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับความสูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .287$)

8. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

9. ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .720$)

BIOSOCIAL FACTORS, FAMILY RELATIONSHIP AND BUDDHISM
IN RELATIONSHIP WITH GERIATRIC ACCEPTANCE IN THE ADULT

AN ABSTRACT
BY
JIRANAN CHUNKESA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Master of Education Degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

October 2010

Jiranan Chunkesa. (2010). *Biosocial Factors, Family Relationship and Buddhism in Relationship with Geriatric Acceptance in the Adult*. M.Ed. (Developmental Psychology), Bangkok, Graduate School Srinakarinwirot University,
Project Advisor: Teerachon Polyota.

The primary purpose of this study was aimed 1) to investigate and compare the geriatric acceptance in the adult by biosocial factors, 2) to investigate and compare the geriatric acceptance in the adult by family relationship, 3) to investigate and compare the geriatric acceptance in the adult by Buddhism, and lastly 4) to explore the relationship between family relationship and family relationship and geriatric acceptance in the adult.

The samples included overall male and female 384 adult who lived in Klonglaung district, Prathumthanee province; divided into two age range; 40-60 years old (192 persons) and 61 year old or higher (192 persons) To collect data, the questionnaires were used as instrument; one questionnaire inventory enquired about family relationship and Buddhism. Another questionnaire inventory enquired the geriatric acceptance in the adult. The statistic means used included percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA, F-test, and Pearson's Product Moment Correlation.

The results showed as follows;

1. Male adult reported higher geriatric acceptance than female adult at statistically significance level .001.
2. There was no difference in geriatric acceptance between late adult and middle adult.
3. Widowed, divorced, and single adult reported higher geriatric acceptance than married adult at statistically significance level .005 whereas there were no differences in geriatric acceptance between widowed, divorced, and single adult
4. There were no differences in geriatric acceptance between adult with higher educational level and those with lower educational level.
5. There were no differences in geriatric acceptance between adult with higher economic status and those with lower economic status.

6. Adult with poor family relationship reported greater geriatric acceptance than those with good family relationship at statistically significance level .001.

7. Family relationship has negatively associated with geriatric acceptance in adult at statistically significance level .001. ($r = .287$)

8. More religious Buddhist adult reported greater geriatric acceptance than less religious Buddhist adult at statistically significance level .001.

9. Buddhism believed by adult has positively associated with seniority at statistically significance level .001 ($r = .720$)

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทาง
พุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุนอกวัยของผู้ใหญ่ ของ นางสาวจิรนนท์
ขุนเกษา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(อาจารย์ วีระชน พลโยธา)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวิณั์ สิทธิศิริอรณ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(อาจารย์ วีระชน พลโยธา)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ประณต คำจิม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ ทศนา ทองภักดี)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
(รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2553

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ธีระชน พลโยธา อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาในการให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิจัยทุกขั้นตอน จนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเสร็จเรียบร้อยด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ประณต คำฉิม และอาจารย์ทัศน ทองภักดี ที่กรุณาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อความสมบูรณ์เรียบร้อยของสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วิัญญา วัฒนโธ และ อาจารย์สุพัทธ แสนแจ่มใส ที่ได้กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนคำชี้แนะ เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านของภาคจิตวิทยาที่ได้ถ่ายทอดความรู้ และเมตตาช่วยเหลือในการศึกษาเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่กลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้อย่างลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้ชีวิตและสติปัญญา ช่วยเหลือสนับสนุนทุนการศึกษาตั้งแต่ต้นจนจบ คุณณัฐพัฒน์ สุขสมัย และผองเพื่อนที่ให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ จนสำเร็จได้ด้วยดี

ขอมอบคุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้กับบิดา มารดา และบูรพคณาจารย์ที่ได้อบรม สั่งสอน ตลอดจนมอบความรู้ให้กับผู้วิจัยมาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

จิรนนท์ ชุนเกษ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความสูงอายุ.....	10
สัมพันธภาพในครอบครัว.....	24
ลักษณะทางพุทธศาสนา.....	32
การยอมรับความสูงอายุ.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
การกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	51
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	53
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล.....	53
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมพันธภาพในครอบครัวรายข้อ.....	55
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางพุทธศานารายข้อ.....	57
ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายुरายข้อ.....	61
ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุ (ทดสอบสมมติฐาน).....	64

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	71
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	71
สมมติฐานการวิจัย.....	71
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	72
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	72
อภิปรายผล.....	73
ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ.....	78
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	78
บรรณานุกรม.....	79
ภาคผนวก.....	86
ภาคผนวก ก. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแบบสอบถาม.....	87
ภาคผนวก ข. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	89
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	104

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	53
2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับสัมพันธภาพในครอบครัว...	55
3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับความเชื่อทางพุทธศาสนา	57
4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา	58
5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับวิถีแบบพุทธ.....	60
6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับลักษณะทางพุทธศาสนา....	61
7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับการยอมรับความสูงอายุ.....	61
8 การเสนอค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการยอมรับความสูงอายุและระดับการยอมรับความสูงอายุนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ.....	64
9 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายและเพศหญิง....	65
10 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางและวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย.....	66
11 การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรสถานภาพสมรส.....	66
12 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรสถานภาพสมรสแตกต่างกันเป็นรายคู่.....	67
13 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรระดับการศึกษา.....	67
14 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ.....	68
15 การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกับกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี.....	68
16 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลในวัยผู้ใหญ่.....	69
17 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงกับกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ.....	69
18 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลในวัยผู้ใหญ่.....	70

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....

7

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการสูงอายุกุมองว่าก่อให้เกิดปัญหาต่อบุคคลมากมายนับตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของบุคคลทางชีววิทยา ระดับโมเลกุล เซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะระบบต่างๆ กล่าวคือ กระบวนการสูงอายุเป็นเหตุทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น และนำไปสู่การลดลงของพลังความสามารถ และการจัดการกับตนเอง (สาวิตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง. 2536: 1; อ้างอิงจาก Birren; & Renner. 1977: 4) นอกจากความเสื่อมถอยทางร่างกายแล้ว ปัญหาสุขภาพจิตก็เป็นปัญหาที่มาพร้อมกับความสูงอายุ เนื่องจากบุคคลมักคิดว่าตนที่เปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง และมีเวลาที่จะมีชีวิตอยู่อีกไม่นาน ทำให้เกิดความวิตกกังวลหรือความซึมเศร้า รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า ไม่มีความสำคัญ ไม่มีประโยชน์ต่อสังคมเพราะไม่ได้ประกอบอาชีพ เหนงและว่าเหว หรือแม้กระทั่งประสบกับปัญหาการพลัดพราก สูญเสียสิ่งอันเป็นที่รักต่างๆ เช่น การจากไปของกลุ่มสมรส หรือลูกหลานที่อาจเสียชีวิตไปก่อน เป็นต้น จันท์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (2547: 14-15) กล่าวว่า ปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความวิตกกังวล ซึมเศร้า เครียด หวาดระแวง สับสนนอนไม่หลับ น้อยอกน้อยใจตัวเอง เก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน หวาดกลัวในความเจ็บป่วยทรมาณ อาลัยอาวรณ์ทรัพย์สินสมบัติ บุตรหลาน และผู้อยู่เบื้องหลัง

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวสู่สังคมแห่งความสูงวัย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2546: 1) เนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างมากมายของประชากรผู้สูงอายุนี้ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าเป็นห่วงสำหรับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโครงสร้างทางอายุของประชากร สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในขณะที่สัดส่วนของประชากรวัยเด็กลดลง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างประชากรดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอาจส่งผลในทางตรงข้ามต่อการพัฒนาและความมั่นคงของหลายประเทศในโลก (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2540: 1) ผลของการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนและจำนวนประชากรผู้สูงอายุ มิได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงผลกระทบทางด้านประชากรเท่านั้น หากยังส่งผลกระทบไปยังระบบอื่นๆ อันได้แก่ ระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศด้วย การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุได้ส่งผลให้อัตราส่วนผู้สูงอายุที่เป็นภาระเพิ่มสูงขึ้น หมายความว่าประชากรในวัยผลิตหรือวัยแรงงานซึ่งมีอายุระหว่าง 15-59 ปี จะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น (ศิริวรรณ ศิริบุญและมาลินี วงษ์สิทธิ์. 2535: 1-2)

ดังนั้น ปัญหาของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สังคมต้องหันมาสนใจและเอาใจใส่กับกลุ่มประชากรวัยสูงอายุให้มากขึ้นกว่าเดิม เพราะส่งผลกระทบต่องานทั้งตัวผู้สูงอายุเองและสังคมทั้งระบบ อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผู้สูงอายุเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน มักจะ

นำเอาความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การสวดมนต์อ้อนวอนขอพรจาก พระผู้เป็นเจ้า หรือการณิคุสมาธิกรรมยา เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเจ็บป่วย อีกฝ่ายก็จะนำหลักศาสนาใช้ในการ แก้ไขปัญหาเป็นอันดับแรก (John. 2002: 357) ความเลื่อมใสทางศาสนาสามารถส่งผลให้ผู้ อยู่ในภาวะซึมเศร้ามีอาการดีขึ้น มีความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจหรือร่างกายลดลง ตลอดจนทำให้บุคคล ไม่คิดที่จะฆ่าตัวตาย (Richard. 2003: 31)

พระธรรมปิฎก (2540: 4-5) กล่าวว่า ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดี และมีความสุขที่สุด คือชีวิตที่ กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และสามารถจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ ถูกต้อง ดังนั้น ผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุปรารถนาที่จะอยู่อย่างมีความสุข ใช้ชีวิตอย่างมีความคุ้มค่า มั่นใจ ในความปลอดภัย ไม่ต้องหวาดหวั่นต่อสิ่งที่จะต้องเผชิญในอนาคต ผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุต้องมอง ช่วงชีวิตนี้อย่างมีอนาคต มองไปข้างหน้ามิใช่มองย้อนหลัง ยอมรับวัยของความชรา ที่มีความมาก ของอายุ ความถดถอยของสรีระ การเปลี่ยนแปลงตามเวลา ค่านิยมของสังคมที่ต้องเปลี่ยนไป จึงจะ สามารถปรับตัวหรือใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและคุ้มค่าได้อย่างแท้จริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543: 18) ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการยอมรับภาวะถดถอยอันเกิดจากความ เปลี่ยนแปลงของร่างกายและสังคมได้ดี มีผลต่อสภาพและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในเรื่องการใช้เวลาว่างและการปฏิบัติกิจทางศาสนาได้ดี (กรกมล บำรุงวัด. 2545) และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เผชิญความเครียดเช่นกัน (ละเอียด ปัญญาใหญ่ และคนอื่นๆ. 2539)

นอกจากความเชื่อความศรัทธาในศาสนาที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในช่วงวัย สุดท้ายได้อย่างมีความสุขแล้ว สัมพันธภาพในครอบครัวก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากเนื่องจาก สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นเสมือนแรงสนับสนุนทางอารมณ์และสังคมที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิด ความรู้สึกภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง ตลอดจนสามารถยอมรับความสูงอายุดี เพราะบุคคล ในวัยผู้ใหญ่โดยทั่วไปจะพบว่า มีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นน้อยลง ครอบครัวจึงกลายเป็นสถาบัน ที่ใกล้ชิดที่ให้ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย และความไว้วางใจ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2534: 32) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ได้เพิ่มพูนขวัญกำลังใจ ความมีชีวิตชีวา ให้กับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุกับหลานเล็กๆ จะมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี และใกล้ชิดเป็นอย่างมาก เด็กเล็กๆ มองผู้สูงอายุไปในทางบวก คือ มองว่าเป็นคนมีเมตตาและตามใจ ที่เป็นเช่นนี้เพราะทั้ง สองฝ่ายมักไม่ขัดใจกัน ไม่แสดงอำนาจเหนือกันอย่างรุนแรง ต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าได้ รับผลประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าที่เป็นผู้ให้ ทั้งสองฝ่ายต่างรู้สึกว่าเป็นช่วงเวลาของการพักผ่อน ร่วมกัน ความสุขของผู้สูงอายุจึงอยู่ที่การทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กและมีสัมพันธภาพที่ดีกับ ลูกหลาน รู้สึกว่าตนไม่เป็นผู้อ้างว่างเดียวดาย เมื่อประสบกับภาวะวิกฤตของชีวิต เช่น เมื่อป่วยหนัก ใกล้ที่จะเสียชีวิตก็แน่ใจว่ามีผู้คอยดูแลเอาใจใส่ จึงเกิดความรู้สึกว่าตนเองยอมรับความตายได้ง่าย ขึ้น เพราะเห็นว่าเมื่อตนเองต้องตายไปก็จะมีชีวิตของลูกหลานมาสืบแทนต่อไป (Continuity of Generation) ทรัพย์สินของตนเองมีผู้ที่ตนรักและพอใจได้เป็นเจ้าของครอบครองต่อไป

จากการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุของบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการเผชิญปัญหาจากความชราภาพที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าสัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคล มีผลต่อการยอมรับความสูงอายุหรือไม่ โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากับบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตำบล อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพราะในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีวัดที่มีชื่อเสียงตั้งอยู่ คือ วัดพระธรรมกาย ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์เรื่องธรรมะ ความรู้ทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอในหลายช่องทาง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าประชาชนโดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจะมีลักษณะทางพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงใด และจะส่งผลต่อการยอมรับความสูงอายุหรือไม่ โดยผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมให้แก่สังคมในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุ รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแนะนำให้บุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน สามารถเตรียมความพร้อมเข้าสู่ภาวะความสูงอายุได้อย่างมั่นใจ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางชีวะสังคม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางชีวะสังคม
2. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว
3. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา
4. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ

5. ผลของการศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาหรือเตรียมความพร้อมให้บุคคลวัยผู้ใหญ่สามารถยอมรับความสูงอายุ และใช้ชีวิตในช่วงสูงอายุได้อย่างมีความสุข

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ จำนวน 384 คน จาก 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 192 คน และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 192 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ

1.1 ลักษณะทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

1.2 สัมพันธภาพในครอบครัว

1.3 ลักษณะทางพุทธศาสนา

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การยอมรับความสูงอายุ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้ใหญ่ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปี 2553 โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาใน 2 ช่วงวัย คือ

1.1 บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40-60 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปี 2553

1.2 บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปี 2553

2. เพศ หมายถึง เพศชายและเพศหญิงของบุคคลวัยผู้ใหญ่

3. สถานภาพสมรส หมายถึง ฐานะทางสังคมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกันแบบสามีภรรยา แบ่งเป็น

3.1 โสด หมายถึง บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ยังไม่เคยผ่านการแต่งงาน

3.2 สมรส หมายถึง บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่แต่งงานแล้วและปัจจุบันยังมีสามีหรือภรรยาอยู่ด้วยกัน

3.3 หม้าย/หย่า หมายถึง บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เคยแต่งงานแล้ว และในปัจจุบันไม่มีสามีหรือภรรยาอยู่ด้วยกัน ซึ่งเกิดจากการเลิกราหรือเสียชีวิต

4. ฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาวะทางการเงินของบุคคลวัยผู้ใหญ่ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

4.1 ขาดแคลน หมายถึง สภาวะทางการเงินของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

4.2 พอกินพอใช้ หมายถึง สภาวะทางการเงินของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย

4.3 เหลือใช้ หมายถึง สภาวะทางการเงินของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความเกี่ยวข้องผูกพันอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้นประกอบไปด้วยพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุนทางด้านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว อารมณ์ของบุคคลหรือสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการดูแลเอาใจใส่สุขภาพกาย สุขภาพจิต และการมีกิจกรรมร่วมกัน

สัมพันธภาพในครอบครัว สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 20 ข้อ โดยข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยได้นำข้อคำถามบางส่วนในแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัวผู้สูงอายุของ คมเพชร พาริสอน (2550.) มาดัดแปลงสร้างเป็นข้อคำถามใหม่ให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้มากยิ่งขึ้น

2. ลักษณะทางพุทธศาสนา หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่บุคคลนับถือ ประกอบด้วยความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีแบบพุทธ

2.1 ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึง การรับรู้และการยอมรับของบุคคลใน 3 เรื่อง คือ 1) ไตรสรณคัมภ์ 2) กฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรก สวรรค์ และ 3) นิพพาน

2.2 การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือตามหลักธรรมของพุทธศาสนา ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การปฏิบัติในเรื่อง ทาน ศีล และภาวนา

2.3 วิถีแบบพุทธ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีความสอดคล้องตามหลักความเชื่อและการปฏิบัติของพุทธศาสนาโดยการนำหลักความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาประกอบการตัดสินใจในการกระทำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคบเพื่อน การกระทำกิจกรรมยามว่าง การเลือกวิธีพักผ่อน ฯลฯ โดยบุคคลเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ

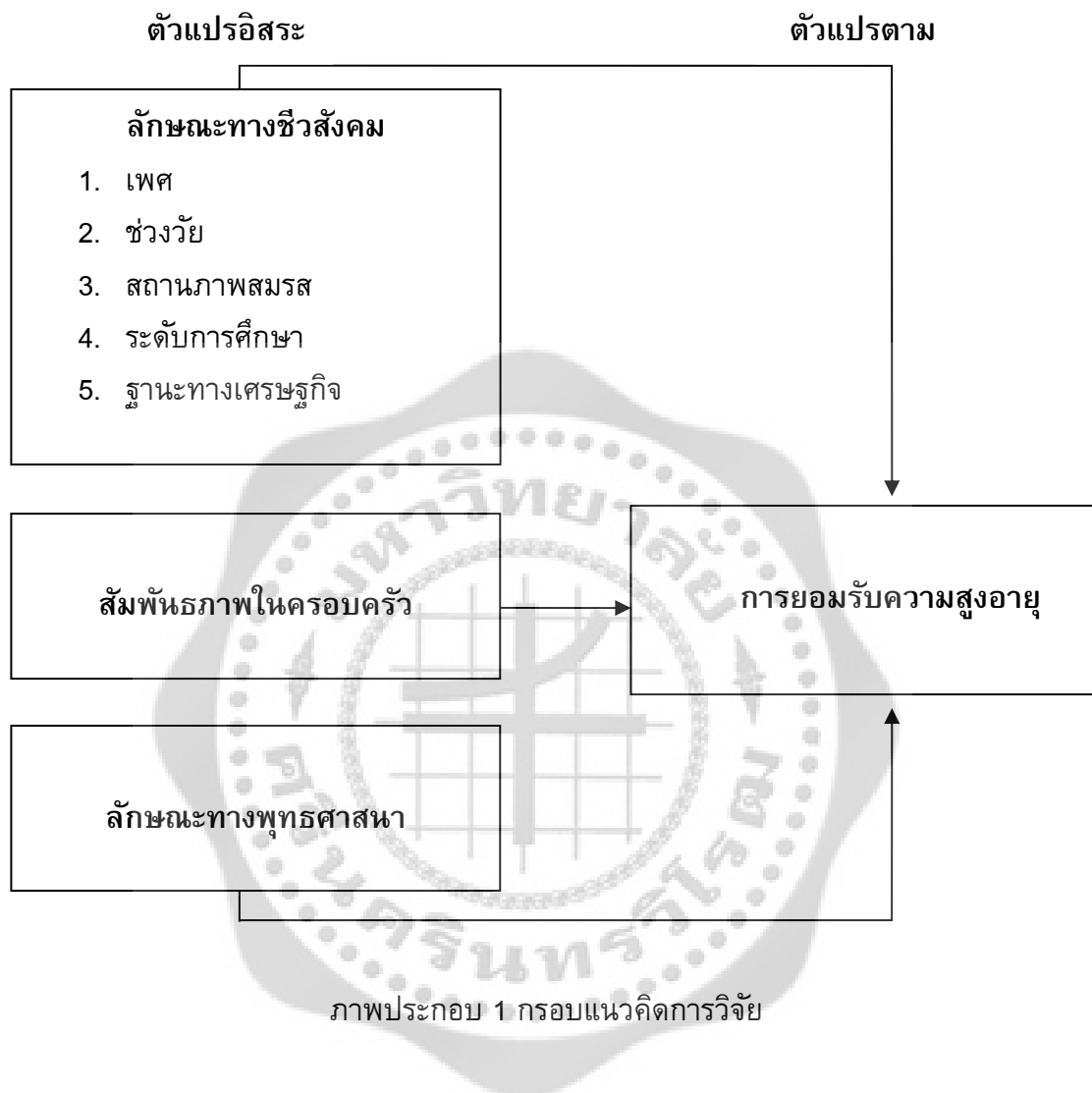
ลักษณะทางพุทธศาสนาสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนาของ ดวงเดือน พันธุนาวันและคณะ (2540.) ซึ่งมีข้อคำถาม 30 ข้อ

3. การยอมรับความสูงอายุ หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมที่เกิดขึ้นจากการที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับทุกคนตามกลไกของธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงนั้นมักมีผลไปในทางลบต่อบุคคลทั้งในด้านภาพลักษณ์ และความเสื่อมถอยของร่างกาย หากบุคคลสามารถยอมรับและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ก็จะสามารถใช้ชีวิตที่เหลืออย่างเข้าใจและมีความสุข

การยอมรับความสูงอายุสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 20 ข้อ โดยข้อคำถามในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากความสูงอายุจากการรวบรวมของอุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์ (2543: 75-82) มาสร้างเป็นข้อคำถาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิงมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชาย
2. บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง
3. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสดและสมรส
4. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า
5. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

6. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

7. สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ

8. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ

9. ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความสูงอายุ
 - 1.1 ความหมายของความสูงอายุ
 - 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความสูงอายุ
 - 1.3 การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ
 - 1.4 ปัญหาที่เกิดจากความสูงอายุ
2. สัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.1 ภาระหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญของครอบครัว
 - 2.2 ประเภทของครอบครัว
 - 2.3 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.5 ลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.6 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี
 - 2.7 สัมพันธภาพในครอบครัวในบริบทของโลกของผู้สูงอายุ
3. ลักษณะทางพุทธศาสนา
 - 3.1 ความหมายของลักษณะทางพุทธศาสนา
 - 3.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา
 - 3.3 การปฏิบัติทางพุทธศาสนา
 - 3.4 วิถีแบบพุทธ
4. การยอมรับความสูงอายุ
 - 4.1 ความหมายของการยอมรับความสูงอายุ
 - 4.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากความสูงอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางชีวสังคมกับการยอมรับความสูงอายุ
 - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการยอมรับความสูงอายุ
 - 5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ

ความสูงอายุ

ความสูงอายุเป็นสิ่งที่ต้องเกิดกับทุกคน เมื่อบุคคลสูงอายุขึ้นภาวะสุขภาพก็จะเสื่อมถอยลงทำให้เกิดผลกระทบกับสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความสูงอายุเพื่อจะได้สามารถรับมือและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นให้ได้เพื่อที่จะได้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

ความหมายของความสูงอายุ

การเรียกความสูงอายุ เรียกได้หลายลักษณะ (มารู้จักผู้สูงอายุกันเถอะ. 2551: Online) ดังนี้

ลักษณะที่ 1 สูงอายุตามสภาพร่างกาย หมายถึง ความสูงอายุพิจารณาจากสภาพร่างกายมีลักษณะของความเสื่อมถอยมากน้อยเพียงใด การใช้งานมาก ขาดการดูแลร่างกายอาจทรุดโทรมและทำให้มีลักษณะแก่เร็วกว่าคนในวัยเดียวกัน

ลักษณะที่ 2 สูงอายุตามปีปฏิทิน หมายถึง ความสูงอายุนับจากวัน เดือน ปีเกิด โดยนับจากปีที่เกิดมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะที่ 3 สูงอายุตามสถานภาพสังคม หมายถึง ความสูงอายุนับจากบทบาทหรือตำแหน่งในสังคม เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นนักบริหารที่มีความรับผิดชอบสูง ไม่มีเวลาพักผ่อน หลับนอน เก็บเอาเรื่องปัญหาการงานไปคิดนอกเวลาจะทำให้บุคคลเหล่านี้แก่เร็วกว่าปกติ

ลักษณะที่ 4 สูงอายุตามสภาพจิตใจ หมายถึง ความสูงอายุนับจากสภาพจิตใจที่เป็นอยู่ คนมีสภาพจิตใจเป็นสุข ย่อมดูอ่อนวัยกว่าคนมีจิตใจเศร้าหมอง เป็นทุกข์หรือกังวลใจ

ความสูงอายุแบ่งออกได้เป็น 4 แบบ (ชูศักดิ์ เวชแพทย. 2538: 15-17) คือ

1. Universal Aging เป็นความสูงอายุที่เพิ่มขึ้นเมื่อกล่าวถึงอย่างกว้าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในร่างกายของคนทุกคนเมื่อมีชีวิตที่ยืนยาว เช่น ผิวหนังที่เหี่ยวยุ่น ผมขาว

2. Intrinsic Aging เป็นความสูงอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในร่างกายไม่รวมปัจจัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น การทำหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ลดลง เช่น ไต การเกิดภาวะกระดูกพรุนของหญิงวัยหมดประจำเดือน

3. Progressive Aging เป็นความสูงอายุที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิด กระบวนการนี้จะเกิดในอัตราที่เร็วมากขึ้นเมื่อผ่านระยะวัยผู้ใหญ่ไปแล้ว ทำให้ร่างกายมีความไวต่อการเป็นโรคมามากขึ้น เช่น การเกิดและการตายของเซลล์เม็ดเลือดขาว

4. Deterioration Aging เป็นความสูงอายุที่มีผลให้ร่างกายเสื่อมสภาพลงและถูกทำลายไปไม่สามารถกลับคืนเข้าสู่สภาวะปกติได้ ดังนั้นจุดสุดท้ายของความสูงอายุที่เพิ่มขึ้น คือ ความตาย

ลักษณะของความสูงอายุหรือความชรา มีความสัมพันธ์กับอายุ คือ กระบวนการชราจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ปฏิสนธิ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จากเด็กเป็นผู้ใหญ่จนเข้าสู่วัยสูงอายุ ลักษณะของความชราจะปรากฏออกมาในรูปแบบของความเสื่อมต่าง ๆ เช่น ผมหงอกขาว ผิวหนังเหี่ยวยุบ เป็นต้น (ศศิธร กรุณา. 2551: Online)

เมื่อพิจารณาการกล่าวถึงความสูงอายุดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ความสูงอายุหมายถึง ความเสื่อมสภาพที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในร่างกายที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและปรากฏให้เห็นได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงปกติที่เกิดขึ้นกับทุกคน แต่ในอัตราเร็ว ช้าไม่เท่ากัน ขึ้นกับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อมและแบบแผนการดำเนินชีวิต โดยปรากฏออกมาในรูปแบบของความเสื่อมต่าง ๆ เช่น ผมหงอกขาว ผิวหนังเหี่ยวยุบ เป็นต้น

ส่วนคำว่าสูงอายุ (Elderly) นั้นตามคำจำกัดความของมติสมัชชาโลกผู้สูงอายุที่นครเวียนนา เมื่อพ.ศ. 2525 ระบุว่าผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และได้ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย โดย พล.ต.ต. อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโสและผู้สูงอายุจากวงการต่าง ๆ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 จนเป็นที่เข้าใจ ยอมรับ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน โดยสำหรับประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และถือเป็นเกณฑ์ปลดเกษียณอายุราชการของประเทศด้วย

ทฤษฎีความสูงอายุ

อีเบอร์โซล และเฮส (ละอง สุวิทยาภรณ์. 2534: 13-18; อ้างอิงจาก Ebersole; & Hess. 1981: 22-23) ได้สรุปทฤษฎีของความสูงอายุออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีทางชีววิทยา ทฤษฎีทางจิตวิทยา และทฤษฎีทางสังคมวิทยา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีทางชีววิทยา มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ 9 ทฤษฎี ดังนี้

1.1 ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ สารที่เป็นส่วนประกอบของคอลลาเจน (Collagen) และไฟบรัสโปรตีน (Fibrous Protein) จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น และเกิดการจับตัวกันมากทำให้เส้นใยหดสั้นเข้า ปรากฏรอยย่นมากขึ้น ถ้าอยู่ตรงบริเวณกระดูกข้อต่อจะมองเห็นปุ่มกระดูกขัดเจน ซึ่งการจับตัวของเส้นใยจะมีมากในช่วงอายุ 30-50 ปี บริเวณที่มีการจับตัวสูงได้แก่ ผิวหนัง กระดูก เอ็น กล้ามเนื้อ หลอดเลือด และหัวใจ

1.2 ทฤษฎีว่าด้วยภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันตามปกติน้อยลงพร้อม ๆ กับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคได้ไม่ดี เจ็บป่วยง่าย และภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองจะทำลายเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย โดยเฉพาะเข้าไปทำลายเซลล์ที่เจริญเต็มที่แล้วไม่มีการแบ่งตัวใหม่ เช่น เซลล์สมอง เซลล์กล้ามเนื้อหัวใจ ทำให้หัวใจวายได้ง่าย

1.3 ทฤษฎีว่าด้วยยีน (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความสูงอายุนั้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามกรรมพันธุ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอวัยวะบางส่วนของร่างกาย

คล้ายคลึงกันหลายชั่วคนเมื่อมีอายุมากขึ้น เช่น ลักษณะศีรษะล้าน ผมหงอกเร็ว เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวจะพบในบางคนเท่านั้นแม้จะมีอายุเท่ากัน

1.4 ทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงและความผิดพลาดของเซลล์ร่างกาย (Somatic Mutation and Error Theories) ทฤษฎีแรกกล่าวถึงภาวะการแบ่งตัวผิดปกติ (Mutation) ทำให้เกิดการสูงอายุเร็วขึ้น เช่น การได้รับรังสีเล็กน้อยเป็นประจำหรือได้รับขนาดสูงทันทีจะมีผลทำให้เซลล์มีชีวิตสั้นลง ส่วนทฤษฎีความผิดพลาดเชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของ DNA และถูกส่งต่อไปยัง RNA และเอนไซม์ที่เพิ่งสังเคราะห์ใหม่ เอนไซม์ที่ผิดปกตินี้จะผลิตสารชนิดหนึ่งขึ้นภายในเซลล์มีผลต่อขบวนการเผาผลาญซึ่งอาจเสื่อม หรือสูญเสียสมรรถภาพ ถ้าจำนวน RNA ลดลงมากมีผลทำให้เสียชีวิต

1.5 ทฤษฎีว่าด้วยการเสื่อมและถดถอย (Wear and Tear Theory) ทฤษฎีนี้เปรียบสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหมือนเครื่องจักร เชื่อว่าหลังจากการใช้งานครั้งแล้วครั้งเล่าย่อมมีการสึกหรอ แต่สิ่งมีชีวิตต่างกับเครื่องจักรตรงที่สามารถซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอเองได้ เนื้อเยื่อบางชนิด เช่น ผิวหนัง เยื่อบุทางเดินอาหาร เม็ดเลือดแดงมีการสร้างเซลล์ใหม่ขึ้นมาทดแทนเซลล์เก่าที่ตายไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการชะลอความเสื่อมและถดถอย แต่ในระบบเซลล์อื่น ๆ เช่น เซลล์ประสาทและเซลล์กล้ามเนื้อจะไม่มีมีการเพิ่มเซลล์ใหม่อีก เมื่อเข้าสู่การมีอายุการเสริมสร้างจึงต่อยกว่า จึงชะลอความเสื่อมและถดถอยได้น้อยกว่า ซึ่งจะเห็นว่าถ้าหน้าที่ของร่างกายทั้งโครงสร้างมีการใช้ก็จะทำให้เกิดการหมดอายุ ถ้ามีการใช้มากมีทำให้เกิดการสูงอายุเร็วขึ้น

1.6 ทฤษฎีว่าด้วยการดูดซึมที่บกพร่อง (Deprivation Theory) เมื่อคนมีอายุมากขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความเสื่อมที่เกิดขึ้นที่ผนังเซลล์ของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย เป็นผลให้การดูดซึมหรือการส่งผ่านออกซิเจนและสารอาหารต่าง ๆ ในเลือดไปสู่เซลล์ของอวัยวะต่าง ๆ ได้รับออกซิเจน และสารอาหารไม่เพียงพออวัยวะต่าง ๆ จึงเสื่อมลง

1.7 ทฤษฎีว่าด้วยการสะสม (Accumulation Theory) ทฤษฎีนี้ กล่าวว่าในน้ำเหลือง (Serum) ของคนหรือสัตว์ที่สูงอายุพบว่าการสะสมของสารบางอย่าง ซึ่งมีผลทำให้หยุดการเจริญเติบโตของเซลล์ และสารนี้จะไม่พบในน้ำเหลืองของคนหรือสัตว์ที่มีอายุน้อย สารดังกล่าวในปัจจุบันยังไม่สามารถแยกสกัดออกจากน้ำเหลืองได้ และยังไม่พบองค์ประกอบทางเคมีจากการทดลองต่าง ๆ สรุปได้ว่าสารที่สะสมนี้มีผลแทรกแซงขบวนการเผาผลาญของเซลล์ ให้ประสิทธิภาพการซึมผ่านผนังเซลล์ลดลงในที่สุดจะทำให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลงและเสียไปในที่สุด

1.8 ทฤษฎีว่าด้วยสารที่เกิดจากการเผาผลาญ (Free Radical Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการให้ออกซิเจนของเซลล์ และการเผาผลาญพวกโปรตีน คาร์โบไฮเดรตและอื่น ๆ จะทำให้เกิดพวกเรดิคัลอิสระ (Free Radical) อันเป็นสารที่ทำลายผนังเซลล์ให้เสื่อมลง สารนี้จะถูกเร่งให้เกิดมากขึ้นโดยการฉายรังสี แต่มีสารที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดเรดิคัลอิสระ ได้แก่ วิตามินอี โดยไปลดการเผาผลาญ นอกนั้นพวกวิตามินเอ วิตามินซี และไนอาซีน ยังช่วยจับสารเรดิคัลอิสระอีกด้วย

1.9 ทฤษฎีว่าด้วยความเครียดและการปรับตัว (Stress and Adaptation Theory)

ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมีผลทำให้เซลล์ตายได้ บุคคลที่ต้องเผชิญความเครียดบ่อย ๆ จะทำให้บุคคลนั้นเข้าสู่วัยสูงอายุเร็ว

จากทฤษฎีดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ทฤษฎีความสูงอายุในแง่ชีววิทยามีความคล้ายคลึงกันคือ พยายามอธิบายว่าสาเหตุแห่งความชราเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายใน และไม่สามารถอธิบายเพียงทฤษฎีเดียวได้ ต้องอาศัยทฤษฎีหลายทฤษฎีจึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ซับซ้อนเกี่ยวกับความชราภาพของมนุษย์ได้

2. ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) มี 2 ทฤษฎี ดังนี้

2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่าผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือทุกข์นั้น ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจของผู้นั้น ถ้าผู้สูงอายุเติบโตมาด้วยความมั่นคง อบอุ่น มีความรักแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของคนอื่น รักคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างจะมีความสุขสามารถอยู่ร่วมกับลูกหลาน หรือผู้อื่นได้โดยไม่มีความเดือดร้อน แต่ในทางกลับกันถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ร่วมมือใครไม่เป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ผู้สูงอายุผู้นั้นจะเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีความสุข

2.2 ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ปราดเปรื่องและยังคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ เพราะเป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้มีลักษณะเช่นนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน

จากทฤษฎีบุคลิกภาพและทฤษฎีความปราดเปรื่อง อาจสรุปได้ว่า ทฤษฎีทางจิตวิทยาล้วนคล้ายคลึงกันตรงที่มองว่า การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้นเป็น การพัฒนาและปรับตัวของความนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจ แรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะรับสัมผัสทั้งปวงตลอดจนสังคมที่ผู้สูงอายุนั้นอาศัยอยู่

3. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็วก็จะทำให้สถานะของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย และสถานะของผู้สูงอายุในสังคมใด จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้สูงอายุในสังคมนั้น นอกจากนั้นยังได้แนะนำให้ผู้สูงอายุยอมรับว่า เมื่อถึงวัยสูงอายุลูกหลานและชุมชนมักจะให้ความสำคัญและความสนใจน้อยลง เพื่อจะได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขโดยมีแนวทฤษฎีที่เสนอแนะการดำรงตนของผู้สูงอายุทางสังคม ดังนี้

3.1 ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพเสื่อมถอย รวมทั้งความตายที่ค่อย ๆ มาถึง ผู้สูงอายุจึงหลีกเลี่ยงหนีถอนตัวออกจากสังคมเพื่อลดความเครียดและพอใจกับการไม่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างตนเองกับสังคมอีกต่อไป

3.2 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้ให้แนวคิดว่าการปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาท คือ บุคคลผู้นั้นจะรับบทบาททางสังคมที่ต่างกันไปตามตลอดชีวิตของเขา เช่น บทบาทการเป็นพ่อ แม่ สามี ภรรยา เป็นต้น ความเป็นอยู่ของบุคคลจะถูกกำหนดโดยบทบาทหน้าที่ที่ตนกำลังรับผิดชอบ บุคคลจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนต่อบทบาทที่ตนกำลังเป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสมเพียงใด โดยที่อายุจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคลในช่วงชีวิตที่ผ่านมาของตนเอง อันจะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมที่กำลังจะมาถึงหรือกำลังจะเปลี่ยนไปในอนาคต

3.3 ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีกิจกรรมเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ทำให้มองเห็นภาพทางสังคมของผู้สูงอายุได้มากยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้พัฒนามาจากการวิเคราะห์ ของโรเบิร์ต ฮาวิกเอิร์ท (Robert Havighurst) ผลสรุปของทฤษฎีกิจกรรมแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีกิจกรรมอยู่เสมอ ๆ จะมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉง และมีภาระกิจอย่างสม่ำเสมอจะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ใด ๆ มีภาพพจน์ที่เกี่ยวกับตนเองในด้านบวก และชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไป จากการที่ต้องเป็นหม้ายและการเกษียณอายุจากการปฏิบัติงาน

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีชีวิตที่เป็นสุขได้นั้นควรมีบทบาทหรือกิจกรรมทางสังคมตามสมควร เช่น การมีงานอดิเรกทำ หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สมาคม ชมรม เป็นต้น

3.4 ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุอีกทฤษฎีหนึ่ง ตามแนวคิดทฤษฎีนี้ระบุว่า ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่ตนเองสูญเสียไป และยังคงพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

3.5 ทฤษฎีระดับชั้นอายุ (Age Stratification Theory) ทฤษฎีนี้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดภายในกลุ่มอายุ และระหว่างชั้นอายุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ อายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่จะใช้เป็นตัวกำหนดบทบาท สิทธิ หน้าที่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้นของอายุ จากอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่ง เป็นต้น

จากทุกทฤษฎีดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า มีแนวคิดต่างกัน 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่อธิบายถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ทฤษฎีบทบาท ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีความต่อเนื่องและทฤษฎีระดับชั้นอายุ และอีกกลุ่มหนึ่งอธิบายถึงการแยกตัวออกจากสังคม ได้แก่ ทฤษฎีการแยกตนเอง

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ

เมื่อบุคคลวัยผู้ใหญ่เริ่มเข้าสู่ความสูงอายุนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (วิริยา สุขวงศ์. 2545: 15-16)

1. การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและสรีรวิทยา (Anatomical and Physiological Change) ผู้สูงอายุต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและสรีรวิทยาของอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งอวัยวะบางอย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย อวัยวะบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย แต่อวัยวะบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงมาก ในช่วงการเจริญเติบโตของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงด้านการร่างกายและสรีรวิทยาเป็นอย่างมาก การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ทำหน้าที่ได้สูงสุดมักอยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี โดยอวัยวะต่าง ๆ ทำหน้าที่ได้สูงสุดในช่วงอายุ 30 ปี และจะเห็นความเสื่อมหรือความแก่อย่างชัดเจนเมื่ออายุ 40 ปีขึ้นไป ส่วนความเสื่อมของอวัยวะและเนื้อเยื่อต่าง ๆ จะเสื่อมไปในอัตราที่ค่อนข้างช้าเป็นกราฟเชิงเส้นจนถึงอายุประมาณ 80 ปี อย่างไรก็ตามอัตราความสูงอายุในแต่ละบุคคล แต่ละเชื้อชาติหรือสิ่งแวดล้อมก็พบว่ามี ความแตกต่างเช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและสรีรวิทยาในระบบต่าง ๆ ประกอบด้วย

1.1 การเปลี่ยนแปลงรูปร่างและลักษณะท่าทาง เมื่ออายุมากขึ้น ลักษณะรูปร่างจะมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น มีหลังงอ ข้อเข่าและสะโพกงอเล็กน้อย ทำให้ความสูงของร่างกายลดลง ความสูงของร่างกายที่ลดลงนั้นส่วนใหญ่เกิดจากกระดูกสันหลังสั้นลง โดยเกิดจากหมอนรองกระดูกสันหลังแคบลง รวมทั้งความสูงของสันหลังนั้นสั้นลงด้วย อีกทั้งพบว่าภาวะกระดูกสันหลังพรุนจะพบในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย การที่ผู้สูงอายุมีความสูงของลำตัวลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับแขน และขา จึงทำให้อัตราส่วนของความสูงต่อช่วงแขน และขาสลับกับวัยทารก และวัยเด็กเล็ก โดยเฉลี่ยแล้วความสูงของร่างกายจะลดลงประมาณ 2 นิ้วฟุต อย่างช้า ๆ ตั้งแต่อายุ 20-70 ปี

1.2 การเปลี่ยนแปลงของกระดูกและข้อ ในผู้สูงอายุทั้งเพศหญิง และเพศชายพบว่า กระดูกกะโหลกศีรษะมีขนาดโตขึ้น โดยวัดจากเส้นรอบวงของกระดูกกะโหลกศีรษะ ในบุคคลอายุ 65 ปี มีค่ามากกว่าบุคคลอายุ 20 ปี ถึงร้อยละ 2 เนื่องจากรอยต่อของส่วนข้อต่อต่าง ๆ มีการเสื่อมจึงทำให้ผู้สูงอายุเคลื่อนไหวได้ไม่คล่องตัวเกิดความเจ็บปวดโดยเฉพาะข้อเข่ามักพบว่ามีปัญหา มากที่สุด ข้อต่อของกระดูกสันหลังมีการเปลี่ยนแปลง หมอนรองกระดูกสันหลังบางลง และช่องว่างระหว่างปล้องกระดูกสันหลัง (Joint Space) แคบลง นอกจากนั้น ยังมีภาวะกระดูกงอก เกิดขึ้นที่ ขอบของกระดูกสันหลัง การเปลี่ยนแปลงของกระดูกและข้อจึงอาจนำมาใช้คาดคะเนอายุ โดยประมาณของผู้สูงอายุได้ ภาวะกระดูกงอกนี้อาจเป็นมากจนกระดูกสันหลังแต่ละปล้องเชื่อมต่อกัน ภาวะกระดูกงอกนี้มักเกิดบริเวณที่มีการเคลื่อนไหวมาก เช่น กระดูกคอ กระดูกสันหลังบริเวณอก และเอว ส่วนด้านกล้ามเนื้อของผู้สูงอายุก็จะมีขนาดเล็กลง เนื่องจากการขาดน้ำ และความเข้มข้นของอีออน (Eion) ในเนื้อเยื่อเปลี่ยนแปลงไป สำหรับกล้ามเนื้อหัวใจ พบว่า ในผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงอายุ 60-90 ปี มีกล้ามเนื้อหัวใจลดลงกว่าตอนอายุ 25-30 ปีไป 20-30 % และอัตราการทำงานของกล้ามเนื้อลดลง 45% จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการทำงานได้น้อยกว่าคนอายุ

น้อย ดังนั้น ปัญหาของกระดูก-ข้อ-กล้ามเนื้อ ทำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้ลำบากขึ้นและต้องพึ่งพาผู้อื่น ผู้สูงอายุจึงควรดำเนินชีวิตประจำวันเช่นที่เคยทำมาเท่าที่จะทำได้ เช่น ทำงานบ้าน เดินขึ้นบันไดออกกำลังกายเพื่อป้องกันการฝ่อของกล้ามเนื้อ และการยืดติดของเส้นเอ็น และข้อโดยต้องออกกำลังให้สม่ำเสมอทุกวัน

1.3 การเปลี่ยนแปลงของผิวหนัง พบว่า ไขมันใต้ผิวหนังบางแห่งลดลงโดยเฉพาะบริเวณใบหน้าและหลังมือ ทำให้รูปทรงเปลี่ยนแปลงไป คือ ขอบของกระดูกจะเด่นขึ้น เช่น ขอบตา หนูนเด่นทำให้นัยน์ตาโป้ บริเวณรักแร้ ไหล่ลำรา และช่องกระดูกซี่โครงเห็นเด่นชัดขึ้น การฝ่อลีบของไขมันไม่กลับคืนมาเป็นปกติแม้ว่าจะรับประทานอาหารมากขึ้นก็ตาม บริเวณที่ไขมันลดลงนี้ทำให้ผิวหนังได้รับอันตรายได้ง่าย รวมทั้งการกดทับที่เป็นอันตรายต่อเนื้อเยื่อในร่างกาย มีรอยย่นบนใบหน้าเกิดขึ้นเนื่องจากการหดตัวของกล้ามเนื้อบนใบหน้าร่วมกับการมีไขมันใต้ผิวหนังลดลง ผิวหนังห่อมนมากจากการถูกแรงโน้มถ่วงของโลกดึง ทำให้หนังตาตก หูยาว และเหนียงยาวขึ้น ส่วนสีผิวบริเวณใบหน้ามีลักษณะซีด และไม่มีสีเลือดบริเวณแก้ม เพราะหลอดเลือดฝอยบริเวณผิวหนังลดลงเนื่องจากผู้สูงอายุอยู่ในที่ร่มมากขึ้น ในผู้สูงอายุเพศหญิงนั้น มีเส้นผมบนศีรษะลดน้อยลงแต่ไม่มากเท่ากับผู้สูงอายุเพศชาย ขณะที่รักแร้และหัวเหน่าก็น้อยลงด้วย ในด้านผู้สูงอายุเพศชายนั้นผมบนศีรษะและเคราลดน้อยลงแต่กลับมีขนเพิ่มขึ้นบริเวณหู คิ้วและจมูก รูปแบบศีรษะล้านในเพศชายมักเป็นแบบ M-shaped คือ ศีรษะจะล้านบริเวณข้างๆ เหลือเฉพาะแนวกลางอีกตำแหน่งหนึ่งคือ ศีรษะล้านด้านข้างกว้างขึ้นเรื่อยๆ จนเหลือผมห่อมนเล็กน้อยบริเวณกลางศีรษะ

1.4 การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาท พบว่า ในผู้สูงอายุระบบประสาทเสื่อมลง มีสมองฝ่อเป็นหย่อมๆ โพรงภายในสมองกว้างขึ้น ช่วงด้านบนของสมองกว้างและลึกขึ้นสมองเหี่ยวลงเล็กน้อยและน้ำหนักน้อยลง เซลล์ประสาทจำนวนมากและไขมันหลังเสื่อมลง ความเสื่อมนี้มีผลให้ความว่องไวต่อปฏิกิริยาต่างๆ ช้าลง การนึกคิด การตัดสินใจต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น ความจำด้อยลง โดยเฉพาะการจำเรื่องใหม่ๆ ไม่ค่อยได้แต่เรื่องเก่าๆ จะจำได้แม่นยำ

1.5 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะรับความรู้สึก มีความเสื่อมของอวัยวะรับความรู้สึก ระบบต่างๆ คือ

1.5.1 ตา-การมองเห็น กล้ามเนื้อควบคุมรูปร่างแก้วตาอ่อนกำลังลงทำให้มองเห็นไม่ชัดเจน กล้ามเนื้อก่อกตาอ่อนกำลังรูม่านตาเล็กลง กระจกตาหนาขึ้นไม่เป็นประกายสดใส ประกายตาเสื่อมและฝ่อลง การกระพริบตาช้าและน้อยลงหนังตาห้อยปิดลูกตาอย่างหลวมๆ เพราะกล้ามเนื้ออ่อนกำลังลง การปรับสายตาในความมืดช้าลง

1.5.2 หู-การได้ยิน ประสาทหูค่อยๆ เสื่อมลง การได้ยินเสียงต่ำดีกว่าเสียงสูง หากเสียงสูงมากจะไม่ได้ยินเลย การเสื่อมของหูเป็นในผู้สูงอายุเพศชายมากกว่าเพศหญิง

1.5.3 จมูกการรับกลิ่น มีความไวน้อยลง

1.6 การเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินอาหาร มีการเคี้ยวอาหารได้ไม่ดีเนื่องจากปัญหาฟันเสื่อม การหลั่งน้ำย่อยลดลง การย่อยและการดูดซึมสารอาหารไม่ดี การเคลื่อนไหวของลำไส้ย่อยลงจึงทำให้อาหารไม่ย่อย ท้องอืด แน่นท้อง ท้องผูกง่าย

1.7 การเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินปัสสาวะ ไตเสื่อมจึงทำหน้าที่ขับของเสียได้น้อย แต่ขับน้ำออกมามากทำให้ปัสสาวะบ่อย กล้ามเนื้อหูรูดของกระเพาะปัสสาวะหย่อนจึงกลั้นปัสสาวะได้ไม่ดี ขนาดและความจุของกระเพาะปัสสาวะลดลง ทำให้มีปริมาณปัสสาวะค้างคั่งในกระเพาะปัสสาวะเพิ่มมากขึ้น ในผู้สูงอายุเพศชายมักพบต่อมลูกหมากโตทำให้ถ่ายปัสสาวะลำบาก กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ต้องถ่ายบ่อยขึ้น

1.8 การเปลี่ยนแปลงของระบบหัวใจและหลอดเลือด ผนังของหลอดเลือดแดงมีขนาดหนาขึ้นและมีเกลือแคลเซียมมาเกาะที่ผนังทำให้รูของหลอดเลือดแคบลง ยึดหยุ่นขยายตัวได้น้อย เกิดภาวะหลอดเลือดแข็ง ทำให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่างๆ ได้น้อยลง ถ้าหลอดเลือดแข็งเกิดที่อวัยวะใดจะก่อให้เกิดการขาดเลือดได้ เช่น หลอดเลือดแข็งที่สมองทำให้สมองพิการ ถ้าเกิดที่หัวใจทำให้กล้ามเนื้อหัวใจตาย

1.9 การเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินหายใจ มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างผนังกล้ามเนื้ออกมีความแข็งแรงเพิ่มขึ้น กระดูกซี่โครงเคลื่อนไหวช้าลงทำให้ความจุของปอดน้อยลง การไหลเวียนในหลอดเลือดฝอยที่ถุงลมปอดไม่ดี การทำงานของเซลล์ขน (Cilia) ตลอดจนทางเดินหายใจลดลง ทำให้การกำจัดกลืนแปลกปลอมในทางเดินหายใจทำได้ไม่ดี ทำให้ติดเชื้อในทางเดินหายใจได้ง่าย เช่น โรคหลอดลมอักเสบ โรคหัด แพ้อากาศ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายของผู้สูงอายุเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องทางด้านร่างกาย โดยเปลี่ยนไปในทางด้านเสื่อมถอย ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และจิตใจของผู้สูงอายุ

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychoillogical Change)

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคม เพราะความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุและยังเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพจิตใจของผู้สูงอายุและยังเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของผู้สูงอายุเป็นผลมาจากการสูญเสียในหลายด้าน ประกอบด้วย

2.1 การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เนื่องจาก เพื่อน ญาติสนิท หรือคู่ชีวิตต้องตายจากหรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกถูกพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักก่อให้เกิดความซึมเศร้าได้ง่าย

2.2 การสูญเสียสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ วัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องออกจากการทำงาน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมก็ลดน้อยลง เนื่องจากหมดภาระกิจทางด้านธุรกิจการงานหรือหมดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทางสังคมทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสีย เช่น สูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานทำให้รู้สึกไร้คุณค่า ชีวิตไม่มีความหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลทำให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมี ขณะเดียวกันก็ทำให้ขาดรายได้หรือมีรายได้ลดน้อยลง ผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุต้องพยายามปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2.3 การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัว เนื่องจากในวัยนี้บุตร ธิดา มักแต่งงานมีครอบครัว โดยเฉพาะลักษณะสังคมในปัจจุบันที่ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเป็นครอบครัวขยาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุกับบุตรหลานของตนลดลง บทบาทด้านการให้คำปรึกษาดูแลและสั่งสอนจึงน้อยลง ผู้สูงอายุมักต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเกิดความว้าเหว่ และรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีคุณค่าน้อยลง

2.4 การไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศ นับเป็นความสูญเสียทางจิตใจที่สำคัญ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของร่างกายทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศได้ ทั้งๆ ที่ความต้องการทางเพศยังมีอยู่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุเพศชายมักมีงานวิจัยที่รายงานว่ายังมีความต้องการทางเพศอยู่ แม้จะมีอายุถึง 90 ปี ส่วนผู้สูงอายุเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 51-78 ปี นั้นหน้าที่ทางเพศยังใช้ได้ดี แต่การตอบสนองทางเพศบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไปจากวัยเจริญพันธุ์ อย่างไรก็ตามการไม่ตอบสนองความต้องการทางเพศในวัยผู้สูงอายุนั้นยังมีสาเหตุทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย โดยเฉพาะเจตคติของสังคมที่มีต่อเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ก็เป็นผลกระทบต้อจิตใจของผู้สูงอายุด้วย

ผลการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกหมดหวัง ท้อแท้ต่อชีวิต โดยเฉพาะคนที่รับสภาพการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ทำให้เกิดความเครียด ความคับข้องใจ ประกอบกับลักษณะทางสังคมรอบข้างของผู้สูงอายุ บางครั้งไม่เกื้อหนุนทางด้านกำลังใจจึงมีผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดปัญหาทางสุขภาพจิต

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Change)

ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหาทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยไปเป็นแบบตะวันตกมากขึ้นย่อมเกิดผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีลักษณะกีดกันผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น บทบาทที่เกี่ยวข้องกับงาน ตลอดจนบทบาทในครอบครัว ผู้สูงอายุเคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัวต้องกลายมาเป็นผู้พึ่งพาอาศัย เป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ให้ ทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียอำนาจและบทบาททางสังคมที่เคยมี

การเปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นผู้อาศัยในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองหมดความสำคัญลง บทบาทใหม่ที่ผู้สูงอายุได้รับ คือ คนเลี้ยงเด็กมาแทนที่บทบาทผู้นำและผู้แนะแนว (Tinker. 1991: 156) กล่าวว่า ถ้าคนเรารู้สึกว่าไม่มีบทบาทสำคัญเช่นเดิมและยังต้องพึ่งพาผู้อื่น อาจก่อให้เกิดความอับอาย คิดว่าตนเองเป็นตัวปัญหา หรือภาระของสังคม

3.2 การถูกทอดทิ้ง ผลของการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการขยายตัวหรือการเติบโตของชุมชนเมือง (Urbanization) ระบบการผลิตเปลี่ยนจากเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรมทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุกลายเป็นภาระหรือไม่สามารถประกอบอาชีพได้หรือไม่มีความรู้ทางเศรษฐกิจ (พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ และคณะ. 2533: 63) ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความว้าเหว่

3.3 การเสื่อมความเครพ ในสมัยก่อนผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือจากคนวัยหนุ่มสาวในฐานะผู้มีประสบการณ์ ผู้แนะนำสั่งสอน แต่ในปัจจุบันค่านิยมเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมตะวันตกที่ยึดถืออิสรภาพส่วนบุคคลและคิดว่าผู้สูงอายุเป็นคนไม่ทันต่อเหตุการณ์ ผู้สูงอายุควรอยู่ในส่วนของตนเองไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับคนหนุ่มสาว ซึ่งความคิดเหล่านี้ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยขึ้น (สุพัตรา สุภาพ. 2531: 63)

ปัญหาที่เกิดจากความสูงอายุ

เมื่อบุคคลก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจไปในทางเสื่อม ซึ่งอาจมีความอ่อนแอ หรือการเจ็บป่วย ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน โรคภัย และภาวะสุขภาพจิตของแต่ละบุคคล ซึ่งความสูงวัยทำให้เกิดปัญหากับผู้สูงอายุหลายประการ (อุบลรัตน์ เฟิงสฤติย์. 2543: 75-82) สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาสุขภาพร่างกาย

ในวัยสูงอายุ อวัยวะทุกระบบของร่างกายจะมีการเสื่อมถอยลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้สูงอายุจะมีการเคลื่อนไหวร่างกายไม่สะดวก สายตาใช้ไม่ได้ไม่ดี มีปัญหาทางด้านอวัยวะร่างกายทุกส่วน สำหรับประเทศไทยผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาทางการเจ็บป่วยทางร่างกาย ดังนี้

ก. โรคกระดูกและไขข้อ พบว่า สาเหตุของการเจ็บป่วยเป็นโรคกระดูกหั่วเข้าในชนบทมีสาเหตุเนื่องมาจากลักษณะการนั่งยอง ๆ ทำให้เกิดความดันที่หั่วเข้า กระดูกที่หั่วเข้าสึกหรอส่วนในกรุงเทพฯ เนื่องมาจากน้ำหนักร่างกายมากกว่าปกติและโรคความดันโลหิตสูง

ข. โรคตา พบว่า ผู้สูงอายุเป็นต้อกระจกเนื่องมาจากแสงแดด

ค. โรคฟัน พบว่า ผู้สูงอายุ 60-70 % จะเป็นโรคฟัน

ง. โรคทางเดินอาหาร จะพบมากในชนบท

1.1 ปัญหาการเสื่อมสมรรถภาพทางร่างกาย

ในวัยผู้สูงอายุจะมีการเสื่อมสมรรถภาพทางร่างกายอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะความเสื่อมสมรรถภาพร่างกายประกอบด้วย

- การแสดงออกทางพฤติกรรมช้าลง เพราะประสิทธิภาพในการประสานงานของกล้ามเนื้อลดลง
- ความสามารถในการเรียนรู้ลดลง ลืมง่าย จดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ยากขึ้น
- ความสามารถทางเขวาร์ปัญญาลดลง เนื่องจากสภาพของสังคม

ความสามารถในการจำและสุขภาพของผู้สูงอายุไม่สมบูรณ์

- ความสามารถทางเพศ ในเรื่องสมรรถภาพทางเพศของผู้สูงอายุจะเสื่อมลง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ ความสามารถในการสืบพันธุ์ ผู้หญิงจะไม่สามารถสืบพันธุ์ได้อีกต่อไป ความต้องการทางเพศก็หมดไปเช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากเพศชายที่เพศชายสามารถสืบพันธุ์ได้

จนกระทั่งตาย และสามารถร่วมเพศได้ตลอดไป แต่ผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายจะมีการร่วมเพศน้อยลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและค่านิยมของผู้สูงอายุที่มีต่อการร่วมเพศ

ลักษณะความเสื่อมถอยทางร่างกายของผู้สูงอายุนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้าผู้สูงอายุคนใดมีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยชราจะช่วยให้เข้าใจในสภาพความเสื่อมถอยของร่างกาย มีการยอมรับ และมีจิตใจเข้มแข็งต่อการเผชิญความเสื่อมถอยของร่างกาย สิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องเผชิญ คือ

- ร่างกายมีความสามารถลดลง มีขีดความสามารถจำกัด
- สามารถเผชิญกับภาวะการถูกออกจากงานได้
- เผชิญกับสภาพแวดล้อมและรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ ๆ ได้
- เผชิญกับสภาวะการสูญเสียในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นปัญหาทางร่างกายนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่

ตามมาในวัยสูงอายุ

1.2 ปัญหาทางด้านความเสื่อมของสมอง

ความสูงอายุนำมาซึ่งการเสื่อมของสมอง ผลคือ ความจำในวัยสูงอายุไม่ดี ภาวะการเสื่อมของสมองสามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 ความจำเสื่อมในวัยชรา เป็นภาวะของสมองเสื่อมในวัยสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สาเหตุเนื่องจากสมองฝ่อเหี่ยว เซลล์ประสาทหมดประสิทธิภาพและมีไลโปโปรตีนในเซลล์สมองมากขึ้น

ลักษณะที่ 2 ความจำเสื่อมก่อนวัย เกิดจากเซลล์สมองมีการเหี่ยวฝ่อ จะมีการแสดงเป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การลืม ผู้สูงอายุจะมีความยากลำบากในการจดจำสิ่งต่าง ๆ ทำให้มีความหวาดวิตก

ขั้นที่ 2 ลับสน ผู้สูงอายุจะมีการสูญเสียความจำมากขึ้น ลับสนในเรื่องบุคคล สถานที่ เวลา ไม่สามารถจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ได้ อารมณ์จะเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โกรธง่าย กระวนกระวายใจ

ขั้นที่ 3 ความจำเสื่อม เป็นขั้นตอนสุดท้าย อาการสำคัญ คือ ไม่สนใจในสิ่งแวดล้อม จำตนเองและบุคคลในครอบครัวไม่ได้ มีปัญหาการเคลื่อนไหวของร่างกาย ควบคุมระบบขับถ่ายไม่ได้ มีลักษณะเหมือนกับคนชราที่มีอายุมาก ๆ

ความเสื่อมทางสติปัญญาของวัยสูงอายุ มักจะมีลักษณะของการเสื่อมในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) ขาดความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล
- 2) ขาดความสามารถในการคิดตัดสินใจด้วยตนเอง
- 3) ขาดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หรือคิดสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
- 4) ความจำในปัจจุบันจะจำได้ไม่ดี แต่ความจำในอดีตมักจะจดจำได้ดี

- 5) ความสามารถในการระลึกจะมีน้อยกว่าความสามารถจำได้หรือการรู้จัก
- 6) ความคิดของผู้สูงอายุจะไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ได้ช้าหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไม่ได้

2. ปัญหาทางด้านครอบครัวและเศรษฐกิจ

ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านครอบครัวด้านต่าง ๆ มากมายซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 การไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากลูกหลานหรือบุคคลที่ใกล้ชิด
- 2.2 การไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองต้องพึ่งพาลูกหลานหรือบุคคลอื่น
- 2.3 การสูญเสียชีวิตของคู่ครอง หรือคู่ชีวิต สูญเสียญาติมิตรและเพื่อนสนิท
- 2.4 ลูกหลานแยกครอบครัวไปสร้างครอบครัวใหม่
- 2.5 มีความรู้สึกว่าคุณค่า ไม่มีคุณค่า ไม่มีความสำคัญต่อครอบครัว เพราะเข้าสู่วัย

ผู้สูงอายุแล้วภาวะหน้าที่ภายในบ้านเป็นหน้าที่ของลูกหลาน

- 2.6 ผู้สูงอายุต้องถูกออกจากงานทำให้รายได้ลดลงหรือไม่มีรายได้ บางรายอาจเป็นภาระกับบุตรหลาน

2.7 ลักษณะบทบาทของสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมแบบครอบครัวใหญ่เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเล็ก ทำให้ผู้สูงอายุและบุตรหลานมีความห่างเหินกันและไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน

ดังนั้นความต้องการทางด้านครอบครัวและเศรษฐกิจภายในครอบครัวของผู้สูงอายุมีลักษณะความต้องการดังนี้

- 1) ต้องการให้ลูกหลานรัก เอาใจใส่ ให้ความใกล้ชิด มองเห็นคุณค่าของตนเอง
- 2) ต้องการให้ลูกหลานยกย่องนับถือ และยอมรับว่าผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ถ้าลูกหลานไม่ให้ความเคารพนับถือจะเกิดความน้อยใจ เจ็บข่ม
- 3) ต้องการให้ลูกหลานดูแลในยามป่วยไข้ หรือได้รับการดูแลจากลูกหลานเป็นอย่างดีในยามป่วยไข้
- 4) ต้องการมีเงินใช้ พึ่งตนเองได้ ด้วยการมีบำเหน็จบำนาญ หรือมีเงินใช้จากรายได้ทางอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับอัตราภาพ การที่ผู้สูงอายุมีเงินใช้จะทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคง มีความภาคภูมิใจในตนเองที่ไม่ต้องเป็นภาระให้กับบุตรหลานการที่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้เป็นของตนเองจะทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ขาดความมั่นคง ไม่มีความสุข เพราะมีความรู้สึกที่ต้องพึ่งพาลูกหลานตลอดเวลา สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยลงจำเป็นต้องได้รับการดูแลจากผู้อื่น การได้รับความช่วยเหลือจะทำให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น
- 5) ต้องการแบ่งเบาภาระของลูกหลานด้วยการทำงานบ้าน ดูแลลูกหลานแต่เนื่องจากร่างกายเสื่อมถอยลงนี้เอง ทำให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น ถ้าไม่ได้รับการปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องจะเกิดปัญหาทางจิตได้

3. ปัญหาทางด้านสังคม

ผู้สูงอายุมักต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคม คือ

3.1 การขาดเพื่อน เนื่องจากการถูกออกจากงาน หรือการตายจากของบุคคล ใกล้ชิดทั้งจากคนในครอบครัวและนอกครอบครัว หรือแม้แต่ลักษณะความเสื่อมถอยของร่างกายทำให้ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสติดต่อกับบุคคลอื่นได้ ผู้สูงอายุรายใดที่ไม่มีโอกาสพูดคุยกับเพื่อนวัยเดียวกัน จะทำให้เกิดความกังวลใจ บางครั้งอาจมีการแยกตัวออกไป

3.2 ขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคมทำให้อยู่ในสังคมไม่ได้ ในวัยสูงอายุมักถูกสังคมมองว่าเป็นผู้ที่มีความเสื่อมถอย ร่างกายชำรุดทรุดโทรม เป็นบุคคลที่ล้าสมัย ขณะเดียวกันผู้สูงอายุเองก็มีความคิดว่าตนเป็นคนที่ไม่ทันสมัย ทำสิ่งต่าง ๆ ได้เชื่องช้าไม่ทันลูกหลานจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา

3.3 การถูกออกจากงาน ทำให้ไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อยลง ผลคือสภาพจิตใจของผู้สูงอายุจะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความภาคภูมิใจในตนเอง

3.4 ขาดการติดต่อกับสังคม การที่ผู้สูงอายุขาดการติดต่อกับสังคมเป็นเวลานาน จะทำให้ความสัมพันธ์กับสังคมไม่ดีเท่าที่ควร ไม่สามารถติดต่อหรือไม่สะดวกในการติดต่อหรือไม่รู้จะเริ่มต้นในการติดต่อสัมพันธ์กันโดยวิธีการใด จึงนับเป็นปัญหาสังคมของวัยสูงอายุอีกประการหนึ่ง

3.5 ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือจากบุคคลภายนอก ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิต ไม่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้

3.6 ขนาดของกลุ่มสังคมก็เป็นปัญหาของผู้สูงอายุได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสังคมขนาดเล็ก สำหรับกลุ่มสังคมที่เป็นกลุ่มใหญ่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดีขึ้นเพราะสังคมขนาดใหญ่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสติดต่อกับผู้อื่นได้มากกว่า

3.7 ความสนใจสิ่งแวดลอมลดน้อยลง ผู้สูงอายุบางรายชอบชีวิตแบบเรียบง่าย ความมั่งหวัง ความใฝ่ฝันในชีวิตลดลงหรือไม่มีเลย ทั้งนี้เพราะไม่สามารถหลีกเลี่ยงกับการเสื่อมถอยทางร่างกายตามธรรมชาติได้ ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัว ด้วยการลดความสนใจต่อสิ่งแวดลอมให้น้อยลง มีความรู้สึกว่ามีชีวิตที่จำเจที่จะต้องสนใจในสิ่งต่าง ๆ อีกต่อไป บางรายหันหน้าเข้าวัด ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ยอมรับต่อการเจ็บป่วยและความตาย ในขณะที่บางรายไม่สามารถปรับตัวได้ทำให้มีจิตใจห่อเหี่ยวท้อแท้ได้

นอกจากนั้นการรับรู้ของผู้สูงอายุมักจะยึดมั่นกับความคิดและเหตุผลของตนเอง การรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ทำได้ด้วยความยากลำบาก ผู้สูงอายุจะมีความขัดแย้งกับผู้ที่ย่อวัยกว่า ตลอดจนผู้สูงอายุมีทัศนคติว่า คนที่มีอายุมากยากที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการสกัดกั้นการรับรู้และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไปอย่างน่าเสียดาย

ดังนั้นความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุประกอบด้วย

- 1) ต้องการมีส่วนร่วมในสังคม ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามความเหมาะสม แม้ว่าผู้สูงอายุบางรายจะมีความบกพร่องทางร่างกายไปบ้าง แต่ยังมีความต้องการที่จะมีส่วนช่วยเหลือและปรับปรุงสังคม โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานเป็นเวลานานจะมีความต้องการที่จะทำงานอยู่ร่วมกับสังคมต่อไป
- 2) ต้องการพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยเดียวกัน การที่ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยสังสรรค์กันนี้เองเป็นวิธีการที่จะช่วยระบายความรู้สึกอัดอั้นทำให้เกิดความสบายใจขึ้นมาได้
- 3) ต้องการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และต้องการให้ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคม ประการนี้ได้รับการยอมรับการยกย่องจากสังคม
- 4) ต้องการที่จะช่วยเหลือตนเองได้ดีไม่เป็นภาระกับบุคคลอื่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงตามอัธยาศัย

4. ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสภาพจิตใจของผู้สูงอายุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองจากสิ่งที่คุ้นเคยไปสู่สภาพการณ์ใหม่ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ครอบครัว และสังคม

การแสดงออกทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุที่เป็นปัญหา ประกอบด้วย

4.1 การเสื่อมของเซลล์สมองและไขสันหลังจะมีผลต่อสภาพทางร่างกาย ระดับสติปัญญา สภาพทางอารมณ์และพฤติกรรมแสดงออก มีดังนี้

- 4.1.1 จำเหตุการณ์ จำของใช้ของตนเองไม่ได้
- 4.1.2 เสร้าซึมอย่างไม่มีเหตุผล
- 4.1.3 บางรายจะเร่ร่อนออกนอกบ้าน กลับบ้านไม่ถูก
- 4.1.4 ชอบสะสมสิ่งของที่ไม่มีค่า
- 4.1.5 นอนไม่หลับในเวลากลางคืน

4.2 การสูญเสียคู่ชีวิต ญาติมิตร เพื่อนสนิท จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความว่าเหว เสร้าซึม บางรายมีอาการวิงเวียนศีรษะ เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ ขาดความสนใจในสิ่งแวดล้อม

4.3 การไม่ได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากลูกหลานหรือคนใกล้ชิด เป็นการสูญเสียทางด้านจิตใจทำให้เกิดความว่าเหว มีความรู้สึกโดดเดี่ยว จิตใจเสร้าหมอง หมดหวัง ท้อแท้ หมดกำลังใจ หมดเรี่ยวแรง ใจสั้น หงุดหงิด นอนไม่หลับ มีพฤติกรรมแสดงออกทางด้านร่างกายด้วยการเจ็บป่วย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เพื่อเรียกร้องความสนใจจากลูกหลาน

4.4 การเจ็บป่วยที่เกิดจากความพิการด้านร่างกายและจิตใจ จะมีอาการของโรคดังต่อไปนี้

4.4.1 โรคจิตชนิดย้ำคิดย้ำทำ เช่น ย้ำคิดย้ำทำในเรื่องความสะอาด ห่วงใยในทรัพย์สิน ห่วงใยในสุขภาพตนเอง

4.4.2 โรคจิตชนิดเรื้อรัง มักจะมีความหวาดกลัว ร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ

4.4.3 โรคจิตชนิดคลั่ง มักจะมีอารมณ์พุ่งซ่าน พุดมาก ไม่อยู่นิ่ง ครั่นเครง ชอบร้องรำทำเพลง ผู้สูงอายุบางรายอาจจะดู อาละวาด หวาดระแวง อาจทำร้ายคนและทำลายข้าวของเสียหายได้

4.5 การปรับตัวไม่ได้หรือปรับตัวยาก การปรับตัวไม่ได้หรือการปรับตัวได้ยากนี้เป็นผลเนื่องมาจาก นิสัยติดตัวมาเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดความเคยชินไม่สามารถปรับตัวต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากความกลัว

4.5.1 ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ลดลง ความจำเสื่อมถอย

4.5.2 ความสามารถทางเชาวน์ปัญญาลดลง เนื่องจากความเสื่อมถอยของสมองทำให้ผู้สูงอายุมีอาการผิดปกติ

พฤติกรรมกรรมการปรับตัวของผู้สูงอายุจะมี 2 ลักษณะคือ ผู้ที่ปรับตัวได้ดีจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ในบางรายมีความรู้สึกสุขที่ได้อยู่ในบ้านอย่างสงบไม่ต้องเผชิญกับสังคมที่ต้องดิ้นรน มีกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมในครอบครัวเหมาะสมกับอัตราส่วน ผู้สูงอายุที่ปรับตัวไม่ได้จะมีพฤติกรรมที่เรียกร้องความสนใจ บางรายท้อแท้สิ้นหวัง บางรายอาจมีอาการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจตั้งแต่ระดับน้อยไปจนถึงขั้นรุนแรง คือ การฆ่าตัวตาย

ดังนั้น ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ คือ ต้องการได้รับความรัก ความเอาใจใส่ดูแลจากบุคคลทั้งในครอบครัวและสังคม ต้องการมีเงินใช้ ต้องการให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความต้องการทางด้านจิตใจโดยตรง การที่ผู้สูงอายุกลัวความโดดเดี่ยว กลัวไม่มีคนสนใจ กลัวการถูกทอดทิ้ง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีน้ำใจ และมีจิตใจโอบอ้อมอารี

นอกจากนั้นผู้สูงอายุที่มีจิตใจคับแคบมักมีการคบค้าสมาคมอยู่ในวงแคบ มีความรู้สึกเจ็บเหงา อารมณ์อ่อนไหวง่าย กลัดกลุ้มใจตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่า ความสูงอายุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมาก ถ้าหากบุคคลยอมรับความสูงอายุได้และมีการปรับตัวกับความสูงอายุที่เข้ามาในชีวิตได้ ก็จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าไม่สามารถยอมรับความสูงอายุและไม่สามารถปรับตัวได้ ก็จะเกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทำให้ผู้สูงอายุมีบั้นปลายชีวิตที่ไม่มีความสุขนัก

สัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมประการแรก ที่มนุษย์จะต้องมีความสัมพันธ์ด้วยตั้งแต่แรกเกิด สำนักงานสำมะโนประชากรของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ครอบครัว” ไว้ว่า หมายถึง คนสองคนหรือมากกว่านั้นซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด ทางงานแต่งงาน หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน ซึ่งในทางสังคมวิทยาแล้ว ครอบครัว ไม่ได้ประกอบด้วยบุคคลเท่านั้น แต่ต้องมี

ความสัมพันธ์เป็นส่วนประกอบด้วย ทั้งความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา พ่อแม่ลูก พี่น้อง และอื่น ๆ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว มีนัยถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความผูกพัน ความใกล้ชิด และ ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบหรือที่มีต่อกัน (Newman and Grauerholz. 2002 : 7)

ภาระหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคม ขนาดและโครงสร้างของกิจกรรมของคนในครอบครัวที่หลากหลายจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจค่านิยมและเป้าหมายที่พวกเขาต้องมีส่วนร่วมจากวัฒนธรรมที่ทางสังคมของพวกเขามี ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคม ซึ่งพบได้ในทุก ๆ สังคม และครอบครัวมีภาระหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญคือ (Dickinson; & Leming. 1990: 21)

1. สร้างและดูแลสมาชิกใหม่ของสังคม
2. จัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตให้กับสมาชิกในครอบครัว
3. เป็นตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญที่สุดให้แก่ผู้เยาว์
4. เป็นตัวแทนที่สำคัญมากในการควบคุมสังคม

ประเภทของครอบครัว

ครอบครัวในสังคมต่าง ๆ จะมีโครงสร้างและลักษณะที่แตกต่างกันไป การจำแนกประเภทของครอบครัวจึงต้องอาศัยขนาด องค์ประกอบ และลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเป็นเกณฑ์ โดยทั่วไปมักจำแนกครอบครัวออกเป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย (Dickinson; & Leming. 1990: 21-22) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยคู่สมรส (พ่อแม่) และลูกที่เกิดขึ้นมาหรือบุตรบุญธรรมเท่านั้น

2. ครอบครัวผสม (Composite Family) ครอบครัวผสมประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป ครอบครัวผสมสามารถสร้างขึ้นโดยความผูกพันฉันท์สามีภรรยา หรือความผูกพันทางสายเลือด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวผสมมี 2 ลักษณะด้วยกันคือ

2.1 ครอบครัวขยาย (Extend Family) เป็นลักษณะของผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด (จะมีมากกว่าสมาชิกในครอบครัวเดี่ยว) ที่ดำรงชีวิตร่วมกัน และอาศัยอยู่ภายในบ้านหลังเดียวกัน รูปแบบของครอบครัวขยายโดยทั่วไปที่มีมากที่สุดคือ จะมีสมาชิก 3 ช่วงอายุคนด้วยกันคือ สมาชิกรุ่นปู่ย่าหรือตายาย สมาชิกรุ่นพ่อแม่ (ลุง ป้า น้า อา) และสมาชิกรุ่นลูก (หลาน)

2.2 ครอบครัวรวม (Polygamous Family or Compound Family) จะหมายถึงครอบครัวที่สามีหรือภรรยามีคู่สมรสมากกว่าหนึ่งคนและอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน แต่บางสังคมจะแยกกันอยู่คนละบ้าน

ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพ หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2546) ซึ่งสัมพันธภาพเป็นรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผลที่ได้ไม่ใช่สิ่งของแต่เป็นความรู้สึกที่มีต่อกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า สัมพันธภาพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลโดยจะเกิดขึ้นทีละน้อยอย่างต่อเนื่องและรวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบของกระบวนการความคุ้นเคย และบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในฐานะของบุคคลอันเป็นที่รักของกันและกัน (พรตารา แซ่ฉั่ว. 2547: 17)

ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัวประกอบด้วย การสนับสนุนด้านอารมณ์และสิ่งแวดล้อมในครอบครัว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว มีความรักใคร่ผูกพันซึ่งกันและกัน มีความเห็นอกเห็นใจและมีความกลมเกลียวสามัคคีปรองดองระหว่างสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย (อิสรา อวอร์ด. 2540: 45 ; อ้างอิงจาก Morrow and Wilson. 1961)

ดังนั้น สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความเกี่ยวข้องผูกพันอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้นประกอบไปด้วยพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุนทั้งด้านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว อารมณ์ของบุคคลหรือสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการดูแลเอาใจใส่สุขภาพกาย สุขภาพจิต และการมีกิจกรรมร่วมกัน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัวมีอยู่ 2 ทฤษฎีหลัก ๆ ดังนี้ (รุจิเรข แพทย์คุณ. 2546: 31-32)

1. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structional and Function Theory) ทฤษฎีนี้มองครอบครัวเป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือในลักษณะระบบสังคม ซึ่งมีการประสานบทบาทของสมาชิกเข้าด้วยกัน ทำหน้าที่ดำรงไว้ซึ่งระบบครอบครัวในระบบสังคมใหญ่ ส่วนความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสเป็นระบบย่อยภายในครอบครัว เมื่อพิจารณาบทบาทระหว่างคู่สมรสจะเห็นได้ว่า บทบาทที่สำคัญของสามีและภรรยาคือ สามีจะรับผิดชอบต่อบทบาทที่ครอบครัวจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอก ส่วนภรรยาจะรับผิดชอบต่อบทบาทเฉพาะภายในครอบครัว สามีและภรรยามีค่านิยมเกี่ยวกับระบบชีวิตคู่ร่วมกันในการที่จะทำให้ความสมหวังและความพึงพอใจซึ่งกันและกันมากที่สุด แต่บทบาทของสามีและภรรยาที่สัมพันธ์กับค่านิยมโดยทั่วไปอาจแตกต่างกัน กล่าวคือ บทบาทของสามีจะมีความถนัดเฉพาะบทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ สามีได้รับการคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพื่อเป็นหลักประกันแก่คู่ชีวิต (Instrumental Role) ส่วนภรรยาได้รับการคาดหวังให้พัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแกนกลางที่ทำให้มีการปรองดอง นั่นคือ บทบาทของภรรยามุ่งในทางบทบาทซึ่งเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ (Expressive Role) อันได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว บทบาททั้งสองประเภทนี้ได้แยกโดยยึดถือความแตกต่างระหว่างเพศ

เป็นพื้นฐานสำคัญ คือ บทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุเป็นบทบาทของสามี ซึ่งเป็นบทบาทของเพศชาย และบทบาทในการสนองจิตใจเป็นบทบาทของภรรยา ซึ่งเป็นบทบาทของเพศหญิง

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ แสดงให้เห็นว่า สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งหรือระบบย่อยหนึ่งในครอบครัว สมาชิกทุกคนมีหน้าที่ของตน ถ้าสามีภรรยาปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีความรับผิดชอบในบทบาทของตนอย่างสมบูรณ์ไม่บกพร่องแล้วย่อมทำให้ครอบครัวมีความสุข เป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความมั่นคง มีความสงบสุข แต่ในมุมตรงข้ามถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ ย่อมทำให้เกิดความบกพร่องในครอบครัว โดยเฉพาะผู้เป็นบิดาหรือมารดา ถ้าเกิดความบกพร่องในหน้าที่ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาแก่ครอบครัว มีผลต่อลูก ๆ และจะส่งผลต่อความไม่สงบสุขในสังคมและประเทศชาติได้

2. ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม โดยมองว่าเมื่อมนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม เพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตได้รอดภายใต้เงื่อนไขสภาวะการณ์ต่าง ๆ มนุษย์จึงต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการกระทำต่อสภาวะการณ์แวดล้อมนั้น และที่เป็นการกระทำต่อตนเอง (การปรับตัว) เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง การดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงมีสภาพพื้นฐานเป็นการดำเนินชีวิตทางสังคม (Social Life) ในลักษณะการกระทำระหว่างกัน มนุษย์แต่ละคนจึงกระทำและรับการกระทำซึ่งกันและกันร่วมกับมนุษย์คนอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน และการกระทำร่วมกันทางสังคมดังกล่าว มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ “การสื่อสาร” (Communication) โดยเชื่อว่า

2.1 มนุษย์กระทำการต่อสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของความหมาย

2.2 ความหมายของสิ่งต่าง ๆ นั้น เกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกันในสังคมที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลอื่น

2.3 ความหมายเหล่านั้นถูกถ่ายทอดและปรุงแต่งในกระบวนการตีความหมายโดยบุคคลที่ได้รับการกระทำนั้น

เราจะเห็นว่าได้การสื่อสารมีความสำคัญมากเมื่อมองในการปฏิสังสรรค์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความสำคัญระหว่างบุคคล ซึ่งให้เห็นคุณภาพที่ประสานกันและมีการปรับตัวได้ของชีวิตการแต่งงานนั้น เป็นผลจากระดับความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันระหว่างคู่สมรสเองและกับบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อคู่สมรส

ลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัว

ลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวมีดังนี้ (สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. 2540: 195-196)

1. สัมพันธภาพระหว่างสามี ภรรยา สามีภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าคู่สามีภรรยามีความรักใคร่ เข้าใจซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน ร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับผิดชอบ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความราบรื่นมั่นคง สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวก็มีความสุขไปด้วย โดยเฉพาะบุตร แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าสามีภรรยา มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน ไม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกันและขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้วย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันอาจจะทำให้ครอบครัวต้องแตกสลาย หรือถ้าไม่ถึงกับแตกสลายก็จะทำให้ครอบครัวขาดความสุข โดยเฉพาะบุตรเมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมกระทบกระเทือนจิตใจมาก

2. สัมพันธภาพระหว่างพ่อ แม่ และลูก ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาและบุตรตามมา โดยสายสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาและบุตรจะแน่นแฟ้นดีอยู่เสมอ ถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดาจะมีผลสะท้อนไปผูกพันรักใคร่ต่อบุตรให้แน่นแฟ้นต่อไป

3. สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดาให้กำเนิดบุตรคนที่สอง และคนต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ จะแนบแน่นเพียงใด ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัวอันประกอบด้วย พื้นฐานและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา และถ้าบิดามารดามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเข้าใจ ให้ความยุติธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความรักใคร่ในระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมดำเนินไปได้ด้วยดี มีความรักใคร่ช่วยเหลือป้องกันซึ่งกันและกัน

4. สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง เป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรกเข้าด้วยกัน

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี

ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรักและความผูกพันในลักษณะต่อไปนี้ (สายสุรี จุติกุล. 2542: 13-26)

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลเอาใจอาทรต่อกัน การเอาใจใส่ในที่นี้ หมายถึง การดูแลสุขภาพซึ่งกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทอง การเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียน ความทุกข์และความสุขที่ต้องระบายน เป็นต้น

2. ต้องรู้จักคนที่รักเรา สามีภรรยาต้องรู้จักกันและกันให้ดี สำหรับบุตร บิดามารดาต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุปนิสัยบุตร รู้ว่าบุตรชอบอะไร จุดเด่น จุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับตัว และทำความรู้จักซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้มีการตอบสนองที่ดีต่อกันและกัน

3. ต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพในที่นี้ หมายถึง การเคารพที่มาจากใจ การเคารพในลักษณะนี้มีพฤติกรรมการแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การฟังกัน การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การเกรงใจกัน เช่น บุตรเกรงใจบิดามารดา บิดามารดาก็ต้องรู้จักเกรงใจบุตร ความเกรงใจนี้รู้สึกรู้ว่ามีคุณค่าและจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

4. ต้องมีความรับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับความผิดหรือความชอบของบิดามารดา ส่วนการไม่รับผิดชอบ จะหมายรวมไปถึง การสอนลูกหรือไม่ชี้แจงเรื่องความไม่ถูกต้องและความถูกต้อง การเป็นต้นแบบที่ไม่ดีก็เป็นการแสดงความไม่รับผิดชอบ การเมินเฉยละเลยไม่ทักท้วงต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องก็เป็นการไม่รับผิดชอบ การละเลยหรือละเมิดสิทธิของเด็ก สิทธิของพ่อแม่ และสิทธิของผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ก็เป็นการไม่รับผิดชอบ มีลูกหรือผู้สูงอายุแล้วไม่เลี้ยง มีสมาชิกในครอบครัวเป็นคนพิการแล้วตัดสิทธิไม่ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาศักยภาพให้เต็มที่ เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการไม่รับผิดชอบทั้งสิ้น

5. ต้องมีความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจเป็นรากฐาน ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัว ความไว้วางใจควรมีต่อกันทั้งทางกายและทางใจ จะช่วยให้คนในครอบครัวมีความสบายใจไร้กังวล หรือความกลัว เป็นที่พึ่งพาได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องความไว้วางใจ บุคลิกภาพของผู้เยาว์ในครอบครัวอยู่ในสภาพของการขาดการไว้วางใจ อาจนำไปสู่ภาวะของการเป็นคนก้าวร้าว เก็บกดหรือมีปมด้อย

6. ต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การให้กำลังใจคือ การให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างมีความสุข การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูดและท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง แนะนำแนวทางในการหาทางออกเมื่อมีปัญหา ไม่ดุด่าหรือกล่าวหาว่าเป็นความผิด

7. ต้องให้อภัยซึ่งกันและกัน สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคนต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักอยู่ก็อภัยกันได้ยกโทษให้ ในครอบครัวที่บุตรประพฤติผิด บิดามารดาก็ไม่ควรจดจำความผิดนั้นแล้วนำไปต่อว่าบุตรในโอกาสต่อ ๆ ไป เพราะเมื่อบุตรได้รับฟังความผิดของตนอยู่เสมอ จะเกิดความโกรธ ความไม่สบายใจ และอาจนึกไปว่าบิดามารดาไม่รักตน

8. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวจะใช้ปิยะวาจาระหว่างสามี ภรรยา บิดามารดากับบุตร การสื่อสารนั้นอาจจะมีรูปแบบที่ใช้ภาษาและภาษาท่าทาง ภาษาพูด การเขียน ฯลฯ การดำหนึ่กันทำได้แต่ควรเป็นคำดำหนึ่ที่ใช้ถ้อยคำที่น่าฟัง

9. ต้องใช้เวลาอยู่ด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรหาเวลาอยู่ด้วยกัน ถ้ามได้สารทุกข์สุกดิบระหว่างกัน ช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มี มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวทางไกล ไปเที่ยวสวนสาธารณะ รับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

10. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว สภาพของครอบครัวและสถานะของสมาชิกที่ไม่ได้อยู่หนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น บุตรที่เกิดใหม่เป็นทารก ก็จะเติบโตและมีพัฒนาการตามวัยอันเหมาะสม บิดามารดาจะต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของบุตร ตัวของบิดามารดาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ดังนั้นสมาชิกใน

ครอบครัวจะต้องตระหนักในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ และปรับตามความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ในฐานะที่ตัวเองเปลี่ยนแปลงไป และปรับตัวในฐานะที่จะต้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น

11. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัว และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในครอบครัวต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ ทั้งบทบาทหน้าที่ต่อตนเอง และต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทและหน้าที่เหล่านี้ เกิดจากความคาดหวังของตนเอง และความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตกลงกันให้ดีกว่าเรื่องต่างๆ ที่จะบริหารครอบครัวให้เป็นปกติสุขนั้น เป็นเรื่องของใครในสัดส่วนอย่างใด ร่วมกันอย่างไร

12. มีความใกล้ชิดทางสัมผัส การสัมผัส เช่น การโอบกอดกันบ้าง เกี้ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำกันในครอบครัวระหว่างคนใกล้ชิดจริงๆ เช่น เมื่อบุตรเล็ก ๆ เป็นทารกบิดามารดาไม่ควรเอาเขามากอด มาจูบ เพื่อแสดงความรักและให้ความอบอุ่น และเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตร แต่เมื่อบุตรโตขึ้นก็อาจจะห่างไป

สัมพันธภาพในครอบครัวในบริบทของโลกของผู้สูงอายุ

มีการประมาณการจำนวนประชากรในอนาคตคือ ในปี ค.ศ. 2020 ว่าในยุโรปและสหรัฐอเมริกา จะมีผู้สูงอายุที่อายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17-18 ของประชากร และจะทำให้ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีมากกว่า ร้อยละ 4 ของประชากร ในประเทศญี่ปุ่นจะเป็นประเทศหนึ่งที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุด โดยมีการประมาณการว่าในปี ค.ศ. 2050 ญี่ปุ่นจะมีจำนวนผู้สูงอายุ ที่อายุ 65 ปีขึ้นไปมากเป็นลำดับที่สาม และผู้สูงอายุ ที่อายุ 75 ปีขึ้นไปจะมีมากถึงร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวของผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้ครอบครัวจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอย่างองเงียบ ๆ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลายแง่มุมเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว ดังนี้ (Lowenstein. 2005: 404-405)

1. โครงสร้างของครอบครัวมีการเปลี่ยนจากลักษณะแนวตั้งเป็นลักษณะแนวนอนมากขึ้น ด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีชีวิตอยู่ จะมีหลายช่วงอายุคนหรือหลายรุ่น (บางครั้งมีถึง 5 รุ่น) แต่สมาชิกแต่ละรุ่นจะมีน้อย โดยเฉพาะรุ่นแรก ๆ (รุ่นปู่ย่าหรือตายาย) หรือรุ่นอาวุโสสูงสุดของครอบครัว ทุกวันนี้บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นรุ่นพ่อแม่จะมีมากกว่ารุ่นลูก เป็นผลมาจากความยืนยาวของอายุที่เพิ่มมากขึ้น และการมีลูกน้อยลงของแต่ละครอบครัว อีกทั้งปัญหาการหย่าร้างและการแต่งงานใหม่ที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกวัน กระบวนการนี้ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของครอบครัวและการนำไปสู่การก่อตัวขึ้นของลูกวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบุคคลรุ่นที่ต้องเป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลรุ่นหลานกับรุ่นปู่ย่าหรือตายาย

2. เป็นการยากที่จะคาดการณ์ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง ลักษณะของชีวิตการแต่งงาน ความเป็นพ่อแม่ และความเป็นปู่ย่าหรือตายาย ผลของการเปลี่ยนแปลงคือ ประเภทของครอบครัวที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัดที่พัฒนามาจากระยะเวลาการมีลูก โดยครอบครัวที่มีโครงสร้างทางอายุของสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ห่างกันมากจะมีเส้นกันขวางความสัมพันธ์บาง ๆ ระหว่างสมาชิกแต่ละรุ่น โดยเฉพาะเมื่อมีลูกอายุน้อย ส่วนครอบครัวที่มีโครงสร้างทางอายุของสมาชิกในครอบครัวที่ห่างกันมาก จะเป็นผลมาจากการมีลูกช้า โดยมีลูกคนแรกอายุประมาณ 30 ปีหรือช้ากว่านั้น นั่นคือ ลักษณะของครอบครัวจะถูกกำหนดโดยความแตกต่างทางอายุของสมาชิกแต่ละรุ่นที่เพิ่มขึ้น และเส้นกันขวางความสัมพันธ์ที่ชัดเจน อาจเป็นอุปสรรคขัดขวางพัฒนาการความรักความผูกพันและค่านิยมที่เหมือน ๆ กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวแต่ละรุ่น นอกจากนี้ภาวะการณ์ขาดผู้ดูแลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และจำกัดอยู่ในสมาชิกรุ่นกลาง

3. รูปแบบนาชนิดของครอบครัวกำลังเพิ่มมากขึ้น เพราะ

3.1 โครงสร้างครอบครัวถูกทำให้สั้นลง เพราะบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่ไม่มีลูกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การดูแลสมาชิกผู้สูงอายุอาจจะกลายเป็นปัญหาสำหรับครอบครัวแบบนี้

3.2 จำนวนครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานใหม่เพิ่มมากขึ้น เพราะอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ในครอบครัวเหล่านี้มีความเสี่ยงอย่างมากที่สัมพันธภาพในครอบครัวจะเกิดการหยุดชะงัก และต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะให้คนในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นมีความผูกพันกัน

3.3 ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว การเกิดนอกสมรส และการอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ก่อนแต่งงาน

4. การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมในภาคแรงงาน เพศหญิง (อยู่ในสถานะผู้ดูแลครอบครัวตามประเพณีหรือความเชื่อที่มีมานาน) เข้าสู่ภาคแรงงานมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตและสัมพันธภาพในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป

นักวิชาการหลายท่านโต้แย้งว่า การค่อย ๆ เสื่อมลงของวัฒนธรรมในครอบครัวเป็นผลิตผลของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ โดยการศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างสมาชิกในครอบครัวแต่ละรุ่นหลายชิ้นเผยให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของสัมพันธภาพในครอบครัวดังกล่าวเกิดขึ้นเร็วกว่าที่ควร

ความผูกพันในครอบครัวของคนระหว่างรุ่น ทำให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายที่สัมพันธ์กับปัจเจกบุคคล ความคุ้นเคย และลักษณะโครงสร้างทางสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความแตกต่างในบทบาทการขัดเกลาทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และสิทธิในการใช้ทรัพยากร รวมทั้งกำหนดสัมพันธภาพในครอบครัว ในระดับปัจเจกบุคคลนั้นมีอยู่สองตัวแปรที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ คือ อายุและบทบาททางเพศ (ความเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย) อายุของสมาชิกในครอบครัวมีความสำคัญเพราะ อายุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและความสัมพันธ์ บทบาททางเพศมีความสำคัญเพราะเพศหญิงและเพศชายผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในครอบครัวและการทำหน้าที่ผู้ดูแล

ลักษณะโครงสร้างทางสังคม เป็นลักษณะของเชื้อชาติและกลุ่มชนที่ต่างวัฒนธรรม ความแตกต่างของกลุ่มวัฒนธรรมหรือเชื้อชาติ ก็จะทำให้บทบาทของครอบครัวมีความต่างกันมาก ความเชื่อทางวัฒนธรรม ค่านิยม และบรรทัดฐานที่ต่างกันของแต่ละเชื้อชาติจะมีอิทธิพลต่อสังคมของผู้สูงอายุ จะเป็นตัวกำหนดแนวทางที่บุคคลจะถูกคาดหวังจากความสูงอายุ สถานะของพวกเขา การดูแล และบทบาทอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วเชื้อชาติและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวแต่ละรุ่น

สัมพันธภาพในครอบครัวโดยเฉพาะระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลาน เป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องจัดการอย่างเหมาะสม มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย เกิดการขาดความศรัทธาต่อกัน ซึ่งจะมีอิทธิพลทำให้ผู้สูงอายุมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในทางลบ ดำรงชีวิตในบั้นปลายอย่างไม่มีความสุข น้อยเนื้อต่ำใจ และเศร้าสร้อย

ลักษณะทางพุทธศาสนา

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้หลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ถูกหล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัฒนธรรมไทย และมีอิทธิพลต่อลักษณะความเชื่อ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างลึกซึ้ง

ความหมายของลักษณะทางพุทธศาสนา

เนื่องจากพุทธศาสนามีเนื้อหาที่สลับซับซ้อนมาก ทั้งทางด้านความเข้าใจเกี่ยวกับจักรวาล โลก สิ่งมีชีวิต และตัวมนุษย์เอง ทั้งในอดีต ในปัจจุบัน และในอนาคต ทั้งด้านที่เกี่ยวกับกาย วาจา และจิตใจของมนุษย์ การกำหนดลักษณะความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา จึงต้องกระทำอย่างระมัดระวัง โดยมีการศึกษาเอกสารทางพุทธศาสนาจากหลายแหล่งมาประกอบกัน ในการประมวลเอกสารทางพุทธศาสนา ทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในหลายด้านไปพร้อมกัน โดยพบว่าการเป็นพุทธศาสนิกชนในระดับเยาวชน และผู้ครองเรือนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญของพุทธมามกะ ทั้งทางด้านความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาไปพร้อมกัน คือ หนึ่งการยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และสอง คือ การถือศีล 5 ข้อ (ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ. 2540: 18; อ้างอิงจาก พระสุธรรมยานเถระ, 2528)

ความหมายของลักษณะทางพุทธศาสนาในงานวิจัยนี้จะยึดตามการให้คำจำกัดความของ ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ (2540: 18) เป็นหลัก ซึ่งหมายถึง ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีแบบพุทธ

ความเชื่อทางพุทธศาสนา

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงย่อมมีความเชื่อความศรัทธาในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ที่สำคัญได้แก่ การยึดพระรัตนตรัยหรือไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่ง ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา (งามตา วรินทร์านนท์. 2536: 12; อ้างอิงจากพระสุธรรมยานเถระ, 2528)

1. การยึดพระรัตนตรัยหรือไตรสรณคมน์

พระรัตนตรัย หมายถึง สิ่งเคารพนับถือสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เมื่อผู้ใดเคารพนับถือและปฏิบัติตามด้วยความจริงใจแล้ว ย่อมสามารถยกใจผู้นั้นให้สูงขึ้น พ้นจากอำนาจของกิเลสความชั่วร้ายทั้งหลาย ทำให้คิดดี พูดดี ทำดี มีแต่ความสุขกลายเป็นบุคคลประเสริฐ นำความปลาบปลื้มใจมาให้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นตลอดกาล

1.1 ความเชื่อในพระพุทธเจ้า เป็นเชื่อมั่นหรือไว้วางใจในพระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ และมหากรุณาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (คณะกรรมการประจำชุดวิชาสูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ. 2550: 33)

พระปัญญาธิคุณ ได้แก่ ทรงมีความฉลาดรอบรู้อย่างยิ่งในธรรมทั้งปวง สามารถตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง

พระวิสุทธิคุณ ได้แก่ ทรงมีความบริสุทธิ์อย่างยิ่งทั้งทางกาย วาจา ใจ เพราะสิ้นกิเลสแล้ว พระองค์ไม่เคยทรงคิดร้าย พูดร้าย ทำร้ายใครเลยแม้แต่ผู้น้อย

พระมหากรุณาธิคุณ ได้แก่ ทรงมีน้ำพระทัยสงสารอย่างยิ่ง ตั้งพระทัยช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ ผู้ใดถือพระองค์ว่าเป็นที่พึ่ง อาศัยพระองค์เป็นต้นแบบ หรือตัวอย่างในการประกอบคุณงามความดี ผู้นั้นย่อมสามารถหมดกิเลส และพ้นทุกข์ตาม ได้รับความปลาบปลื้มใจตลอดกาล (คณะกรรมการประจำชุดวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา. 2550: 176)

1.2 ความเชื่อในพระธรรม เป็นความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ว่าถูกต้องจริง ดีจริง และเป็นประโยชน์จริง เป็นคำสอนอันประเสริฐ แต่หาฟังได้ยาก ประกอบด้วยคุณความดีสูงสุดอย่างน้อย 3 ประการคือ

1) เป็นคำสอนที่เต็มไปด้วยความจริงที่เป็นแก่นสารมีเหตุผล ใคร ๆ ไม่สามารถโต้แย้งได้

2) เต็มไปด้วยความดี โดยเป็นสูตรสำเร็จสำหรับปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ เป็นคำสอนที่มีระเบียบลุ่มลึกไปตามลำดับ เริ่มจากง่ายไปหายาก

3) สามารถคุ้มครองรักษาผู้ปฏิบัติธรรมไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่วได้จริง ตลอดจนสามารถนำความพ้นทุกข์ และความปลาบปลื้มใจมาให้เขาเหล่านั้นได้ตลอดกาล

1.3 ความเชื่อในพระสงฆ์ เป็นความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจว่า พระสงฆ์เป็นบุคคล ประเสริฐหาได้ยาก ประกอบด้วยคุณความดีสูงสุด คือ

1) ท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติชอบ ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดจนสามารถละกิเลส เป็นผู้บริสุทธิ์ ด้วยกาย วาจา ใจ พ้นทุกข์ได้จริง ตามพระพุทธรองค์

2) ท่านไม่หนึ่งดูตาย ตั้งใจ และทุ่มเทสั่งสอนสิ่งที่เป็นความจริง ความถูกต้อง ความดี ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบให้แก่มหาชนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เป็นผลให้ผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามสามารถหมดกิเลส พ้นทุกข์ ได้รับความปลาบปลื้มใจตลอดกาลตามท่านอีกด้วย ผู้ใดถือพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง คือ ยึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่ระลึกถึงอยู่ตลอดเวลาเป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต เป็นประทีปส่องทางชีวิต ผู้นั้นเรียกว่า พุทธศาสนิกชน (คณะกรรมการประจำชุดวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา.

2550: 176)

2. ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรกสวรรค์ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นความเชื่อว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำได้ ทำชั่วแล้วมีผล เชื่อว่าโลกนี้โลกหน้ามี

2.1 ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม

คำว่า “กรรม” ในพระพุทธศาสนา แปลว่า การกระทำโดยเจตนา นั่นคือ การกระทำทางกาย วาจา และใจ ที่เกิดจากความตั้งใจ

กรรมดี หมายถึง การกระทำที่ดีงาม เหมาะสม ไม่ผิดศีลไม่ผิดธรรม ไม่มีบาปกรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่ผิดศีล ผิดธรรม ก่อให้เกิดบาป

กฎแห่งกรรม คือ กฎแห่งการกระทำ เป็นกฎแห่งเหตุและผล พุทธศาสนาใช้คำเรียก กฎแห่งกรรม ว่า **กรรมนิยาม** คือ ความแน่นอนของกรรม หมายความว่า กรรมที่เกิดจากการตัดสินใจทำลงไปแล้วย่อมให้ผล การเกิดผลของกรรมดีและชั่ว เรียกว่า วิบาก ซึ่งมีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว ท่านจึงเรียกกฎเกณฑ์แห่งวิบากว่า **กฎแห่งกรรม** ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้” และ “บุคคลทำกรรมใด ย่อมมองเห็นกรรมนั้นในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใด ผลย่อมงอกขึ้นเช่นนั้น”

พระพุทธองค์ทรงแยกลักษณะกรรมและการให้ผลของกรรม ไว้ว่า

บุคคลที่มีอกุศลเจตนาจึงปรุงแต่งให้เกิดอกุศลกรรม ได้แก่การกระทำชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ ผลแห่งการกระทำจึงทำให้ไปบังเกิดในทุคติวิบาก เสวยทุกข์เวทนา เพราะประกอบกรรมชั่วจึงทำให้ไปทุคติภูมิ

บุคคลมีกุศลเจตนาจึงปรุงแต่งให้เกิดกุศลกรรม ได้แก่การกระทำดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ผลแห่งการกระทำจึงให้ไปบังเกิดในสุคติ เสวยสุขเวทนาเพราะประกอบกรรมดี จึงทำให้ไปสุคติภูมิ (คณะกรรมการประจำชุดวิชากฎแห่งกรรม. 2550: 20-23)

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาสอนให้ชาวพุทธเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม โดยให้เชื่อว่า บุคคลทำดีต้องได้ดีจริง บุคคลทำชั่วต้องได้ชั่วจริง ดังนั้นผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาย่อมมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างเด่นชัด

2.2 ความเชื่อว่าโลกนี้โลกหน้ามี (อเนกชาติ นรกสวรรค์)

โลกนี้โลกหน้าเป็นคำที่มาจากพระไตรปิฎก ในบุพพังคสูตร อังคุตตรนิกาย ทสกนิปาต เรื่องสัมมาทิฎฐิ ทั้งสองคำนี้มักใช้ควบคู่กันเพราะมีความหมายที่เกี่ยวเนื่องกัน

2.2.1 โลกนี้ มีความหมายครอบคลุม 3 เรื่องคือ

สังขารโลก หมายถึง สังขารร่างกายของคนเราและสัตว์ทั้งหลายอันประกอบด้วยกายกับใจ

สัตวโลก หมายถึง หมู่สัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวงนอกจากตัวเราเอง เช่น มวลมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานต่าง ๆ เป็นต้น

โอกาสโลก หมายถึง สถานที่ที่สัตว์โลกได้อาศัยเป็นที่อยู่ เป็นที่ทำการหากิน เป็นที่สร้างกรรมดีและชั่ว ซึ่งได้แก่ ผืนดิน ผืนน้ำ ผืนฟ้า นั้นเอง (คณะกรรมการประจำชุดวิชาสูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ. 2550: 38)

โลกนี้ เป็นโลกแห่งความแตกต่าง แต่ละคนล้วนมีความแตกต่างกันทั้งด้านร่างกาย ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคม เศรษฐกิจ สติปัญญา อุปนิสัย สรุปว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน จากการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้เราทราบว่าที่มาของความแตกต่างเหล่านี้คือ กรรมที่เราเคยกระทำไว้ในอดีตไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม ส่งผลให้แต่ละคนเกิดมากแตกต่างกัน (คณะกรรมการประจำชุดวิชาจักรวาลวิทยา. 2550: 7-8)

ความเชื่อในเรื่องโลกนี้ จะทำให้เข้าใจว่า โลกนี้มีคุณเป็นอย่างไร เหมาะสำหรับการสร้างบุญบารมี แต่มีเวลาให้จำกัด จึงต้องรีบใช้อย่างชาญฉลาด ใช้ให้เต็มกำลังและทะนุถนอมจึงจะคุ้มค่า ที่ได้เกิดมาในโลกนี้

2.2.2 โลกหน้า หรือที่เรียกว่า ปรโลก มีความหมาย 2 ประการคือ

ชีวิตหลังความตาย หมายความว่า สภาพร่างกายและจิตใจของสัตว์ที่เกิดในภพใหม่ เมื่อมนุษย์รวมทั้งสัตว์โลกทั้งมวลตายแล้ว ไม่สูญไปไหน จะสูญสิ้นแต่เฉพาะร่างกาย ซึ่งถูกเผาหรือถูกฝังดินเท่านั้น ส่วนใจยังไม่สูญไป ตราบใดที่ใจยังมีกิเลสก็ต้องไปเกิด มีชีวิตอาศัยในร่างกายใหม่ต่อไปอีก ส่วนจะไปเกิดเป็นอะไร มีรูปร่างเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนเคยกระทำไว้

สถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย เป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่กรรมของสัตว์ที่เกิดในภพนั้น ๆ จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกรรมของสัตว์ (คณะกรรมการประจำชุดวิชาจักรวาลวิทยา. 2550: 7-8)

วิชาจักรวาลวิทยา. 2550: 8) เช่น ถ้าทำความดีก็จะได้ไปเกิดในโลกหน้าที่เป็นสวรรค์หรือพรหมโลก ถ้าทำความชั่วก็จะได้ไปเกิดในโลกหน้าที่เป็นนรก หรือภพภูมิของเปรต อสุรกาย

โลกหน้ามีจริง เป็นการยืนยันว่า ตายแล้วไม่สูญ ตายแล้วต้องเกิด ตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลส ความเป็นไปของโลกหน้าเป็นผลของกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ในโลกนี้เป็นหลัก มนุษย์ทุกคนจึงต้องไม่ประมาท

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาสอนให้ชาวพุทธ เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อในเรื่องชาติภพ นรก สวรรค์

2.3 ความเชื่อในเรื่องนิพพาน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมายหลายแห่ง นิพพาน แปลว่า ไม่มีต้นเหตุเครื่องร้อยรัด หรือออกไปแล้วจากต้นเหตุที่เป็นเครื่องร้อยติดไว้ในภพ นิพพานคือ จุดสูงสุดของชีวิตในทางพุทธศาสนา คุณค่าและลักษณะพิเศษที่พึงสังเกตเกี่ยวกับ นิพพานมี 3 ประการคือ ประการแรก นิพพานเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบัน เมื่อเพียรพยายามทำตัวให้พร้อมพอ ไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้า ประการที่สอง นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ชั้น วรรณะ หญิงหรือชาย ฤๅษีหรือบรรพชิต บุคคลทุกคนเมื่อมีความชอบ ความต้องการ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้วก็สามารถบรรลุนิพพานได้ ประการที่สาม นิพพานอำนวยการผลที่ยิ่งกว่าล้าหลังความสำเร็จทางจิตใจจะให้ได้ การบรรลุนิพพานแม้จะอาศัย ความสำเร็จทางจิตคือ ฌานสมาบัติ เป็นพื้นฐานอยู่บ้างไม่มากก็น้อย และผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตนั้นอยู่เรื่อย ๆ ในการดำเนินชีวิต แต่นิพพานเป็นสภาวะต่างจาก ความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น เป็นความหลุดพ้นแม้จากความสำเร็จทางจิตใจนั้น เป็นสิ่งที่ประจักษ์แจ้งต่อเมื่อสามารถก้าวล่วงความสำเร็จทางจิตไปได้ สรุปว่า นิพพานเป็นความหลุดพ้นสุดท้าย เต็ดขาด สิ้นเชิง ด้วยปัญญาที่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งหลาย เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่อาศัยยึดถือ ผูกพันเอาไว้กับตนได้ นิพพานเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตในร่มเงาของพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ทุกคนประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบัน เมื่อเพียรพยายามให้ถึงพร้อมผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่ สมบูรณ์ย่อมต้องรับรู้และยอมรับในเรื่องนิพพาน (งามตา วนินทานนท์. 2536: 16-17; อ้างอิงจาก พระเทพกวี. 2532: 361, 371-374)

ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรกสวรรค์ และนิพพาน ถือว่าเป็น ความเชื่อที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา

งามตา วนินทานนท์ (2536: 21) ให้ความหมายของ การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกผู้สืบทอดพุทธศาสนา

หลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาคือ ทาน ศีล ภาวนา หรือที่เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 มี รายละเอียดดังนี้

1. ทาน

ทาน หมายถึง การให้ ซึ่งได้แก่การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ของตนหรือการให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทนจากผู้รับ ขอเพียงได้บุญกุศลและความสบายใจเท่านั้น

คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวว่า “ทาน” หรือ การให้เป็นความดีที่เป็นสัมมาทิวีเบื้องต้น (ความเห็นถูกหรือเข้าใจถูก) ของมนุษย์ทุกคน เพราะทั้งการให้ การแบ่งปัน หรือการสงเคราะห์ ล้วนเป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลกันระหว่างชีวิตต่อชีวิต เป็นพื้นฐานความดี ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป(คณะกรรมการประจำชุตววิชาวุธชวพุทธ. 2550: 24-25)

2. ศีล

ศีล แปลว่า ปกติ ศีล 5 คือ ปกติของความเป็นมนุษย์ หรือมนุษยธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ผู้ที่ผิดศีลก็เชื่อว่าเป็นคนที่ผิดปกติ

ศีล 5 เป็นคุณธรรมพื้นฐาน เป็นเครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อย เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขพอสมควร หากมีผู้ใดผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อแล้ว ก็แสดงพฤติกรรม หรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมส่วนรวม

ศีล 5 เกิดขึ้นจากสามัญสำนึกของมนุษย์ ที่ปรารถนาจะอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขปลอดภัย โดยไม่ต้องหวาดระแวงหรือกลัวอันตราย หรือกลัวว่าจะถูกเบียดเบียนทำร้าย ไม่ว่าจากใครหรือด้วยวิธีใดก็ตาม

ศีล 5 ประกอบด้วย การตั้งใจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตั้งใจงดเว้นจากการลักทรัพย์ ตั้งใจงดเว้นจากการประพฤตผิดในกาม ตั้งใจงดเว้นจากการพูดเท็จ และตั้งใจงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท (คณะกรรมการประจำชุตววิชาวุธชวพุทธ. 2550: 102-103)

3. ภาวนา

ภาวนา แปลว่า การเจริญ การทำให้เพิ่ม การทำให้เกิดมี

ภาวนา แปลว่า การทำให้มีขึ้นให้เป็นขึ้นทางจิตใจ สรรวมใจตั้งความปรารถนา

การเจริญภาวนา หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี โดยการทำให้สงบ และการฝึกฝนจิตใจให้เกิดการเห็นอันวิเศษ (คณะกรรมการประจำชุตววิชาวุธชวพุทธ. 2550: 175)

ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 นี้ ถือเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันของชาวพุทธ

วิถีแบบพุทธ

นอกจากตัวแปรการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเป็นพุทธมามกะในปริมาณต่างๆ นั้น ยังอยู่ที่การเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต ตั้งแต่การเลือกอาชีพ การเลือกวิถีพักผ่อนหย่อนใจ และการเลือกของกำนัล การเลือกหัวข้อในการพูดคุยกับมิตรสหาย เป็นต้น ซึ่งจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความเชื่อและหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนา ดังนั้นในการวิจัยลักษณะทางพุทธศาสนาจึงมีตัวแปรวิถีแบบพุทธด้วย (ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ. 2540: 25)

วิถีชีวิต (Life Style) เป็นคำที่คิดขึ้นใช้โดยนักจิตวิเคราะห์ชื่อ อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) หมายถึง พฤติกรรมและนิสัยของบุคคลในชีวิตประจำวัน ในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ วิถีชีวิตของบุคคลคือ การที่บุคคลใช้เวลาในชีวิตของตนทำสิ่งต่าง ๆ ไปที่ใดบ้าง รวมกลุ่มกับใครบ้างและทำอะไรที่ซ้ำ ๆ ในช่วงหนึ่งของชีวิต การกระทำของบุคคลอย่างมีรูปแบบที่คงที่และเป็นแบบแผนที่สอดคล้องกันโดยบุคคลกระทำอย่างจงใจ และรู้ตัวว่าได้เลือกที่จะกระทำสิ่งนี้บ่อยครั้งกว่าที่จะกระทำอย่างอื่น ๆ (ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ. 2540: 25; Wingeier. 1990)

พุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย จนมีผู้กล่าวว่าถ้าหากนำพุทธศาสนาออกไปจากวัฒนธรรมไทยแล้ว ก็คงไม่เหลืออะไรอยู่ พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เป็นชาวพุทธตั้งแต่เกิดจนตาย จึงคาดได้ว่า คนไทยที่มีความเชื่อถือศรัทธาในหลักธรรมทางพุทธและมีปริมาณการปฏิบัติตามหลักธรรมต่างกัน จะมีวิถีดำเนินชีวิตต่างกัน หลักความเชื่อทางพุทธที่สำคัญได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรกสวรรค์ ความสำคัญของชีวิตปัจจุบัน และความเชื่อเรื่องนิพพานซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ตัวอย่างเช่น ความเชื่อถือศรัทธาในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ นับเป็นคุณธรรมที่เด่นชัดของพุทธศาสนิกชนและเป็นเครื่องแสดงการเข้าถึงพุทธศาสนา (งามตา วณิชานนท์. 2536: 28-29; อ้างอิงจาก พระราชธรรมนิเทศ. 2531: 16-23) นอกจากนี้ความเชื่อตามหลักธรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีบุญกิริยัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติที่พุทธศาสนิกชนยึดถือเป็นแนวทาง เพื่อให้วิถีชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างเหมาะสม

ดังนั้น วิถีชีวิตแบบพุทธ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความสอดคล้องตามหลักความเชื่อและการปฏิบัติของพุทธศาสนา เช่น นำหลักความเชื่อและการปฏิบัติมาประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพ เลือกคบเพื่อน เลือกกระทำกิจกรรมยามว่าง เลือกวิถีพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมผิดศีลธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย (งามตา วณิชานนท์. 2536: 29)

การยอมรับความสูงอายุ

ความหมายของการยอมรับความสูงอายุ

บุษยมาส สินธุประภา (2539) ให้ความหมายว่า การยอมรับความสูงอายุ หมายถึง การที่ผู้สูงอายุสามารถยอมรับถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ โดยเข้าใจถึงสภาพความสูงอายุนั้น เป็นลักษณะสากล เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกคน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย และเป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไป สุดท้ายมีผลทางลบกับผู้สูงอายุทั้งในด้านภาพลักษณ์และความเสื่อมถอยของร่างกายจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ถ้าผู้สูงอายุสามารถยอมรับ เข้าใจ และปรับตัวเข้ากับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ผู้สูงอายุจะสามารถใช้ชีวิตในบั้นปลายได้อย่างมีความสุข

ฉินีรัตน์ ถาวร (2550) สรุปไว้ว่า การยอมรับความสูงอายุ หมายถึง การที่ผู้สูงอายุสามารถยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมได้ โดยมีการยอมรับและสามารถเข้าใจได้ว่ากระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในวาระสุดท้ายของชีวิตได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การยอมรับความสูงอายุ หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมที่เกิดขึ้นจากการที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับทุกคนตามกลไกของธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงนั้นมักมีผลไปในทางลบต่อบุคคลทั้งในด้านภาพลักษณ์ และความเสื่อมถอยของร่างกาย หากบุคคลสามารถยอมรับและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ก็จะสามารถใช้ชีวิตที่เหลืออย่างเข้าใจและมีความสุข

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากความสูงอายุ

1. หลักการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันหรือชะลอความเสื่อมของร่างกาย

(วิไลวรรณ ทองเจริญ. 2543: 9-10)

- 1.1 รับประทานอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการที่เหมาะสมกับอายุ
- 1.2 ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ไม่หักโหมจนเกินไป
- 1.3 ดื่มน้ำมาก ๆ อย่างน้อยวันละ 6-8 แก้ว
- 1.4 หลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ซา กาแฟ
- 1.5 ดูแลจัดสถานที่พักผ่อนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีของใช้เท่าที่จำเป็นและไม่ควรเคลื่อนย้ายของใช้บ่อยๆ อากาศถ่ายเทสะดวก มีห้องน้ำอยู่ใกล้ ๆ สะดวกในการใช้ ระวังอุบัติเหตุหกล้มภายในบ้าน และอุบัติเหตุจากการจราจร ขณะเดินทางควรมีเพื่อนไปด้วย
- 1.6 หลีกเลี่ยงสถานที่แออัดหรือมีผู้เจ็บป่วยเพื่อป้องกันการติดเชื้อ
- 1.7 ดูแลการขับถ่ายอุจจาระให้เป็นปกติ รับประทานผักผลไม้มากขึ้น เพื่อช่วยในการขับถ่าย
- 1.8 พักผ่อนอย่างเพียงพอ

1.9 หลีกเลี่ยงความเครียดต่าง ๆ พยายามทำจิตใจให้แจ่มใส เพิ่มความสุขให้กับตนเองโดยทำงานอดิเรกที่ชอบ ท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ไปวัดหรือร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

1.10 หมั่นสังเกตความผิดปกติอยู่เสมอ หากพบความผิดปกติ ควรปรึกษาแพทย์ประจำตัว และควรตรวจร่างกายเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การปฏิบัติดังกล่าวทั้งหมดนี้ หากทั้งผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติตามได้ ก็จะทำให้ผู้นั้นมีสุขภาพที่แข็งแรง มีอายุยืนยาวและมีชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุข

2. แนวทางการปฏิบัติเพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ มีดังนี้ (ปรีชา อุปโยคิน และคณะ. 2541: 209-210)

2.1 ต้องเตรียมสร้างหลักฐานให้มั่นคงเก็บเงินทองไว้ใช้ในยามแก่เฒ่า เพราะถ้าได้มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า ก็จะสามารถนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในยามทุกข์ยากได้

2.2 ต้องมีความประพฤติดีมีความรักความอบอุ่นให้ลูกหลาน รักลูกหลาน มีความเป็นธรรม ให้ทรัพย์สินเงินทองแก่ลูกๆ เมื่อแก่เฒ่าลูกจะได้ปรนนิบัติ

2.3 ต้องดูแลสุขภาพสภาพตนเองให้แข็งแรง พยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วย เพราะถ้าเจ็บป่วยจะเป็นภาระแก่ลูกหลาน

2.4 ต้องทำจิตใจให้เข้มแข็ง มีความอดทน ยอมรับสภาพความเป็นจริง ไม่คิดมาก วางเฉยและกล้าเผชิญกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2.5 ต้องยึดธรรมะ ปลอ่ยวาง ไม่หวังอะไรมาก

2.6 ต้องไม่ดุด่าว่ากล่าวลูกมาก ต้องประพฤติในทางเหมาะสม ไม่พูดมาก อย่าขอร้องหรือรบกวนลูกหลานมากเกินไป

2.7 ต้องใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ช่วยงานในบ้านเท่าที่จะทำได้ เพื่อลดภาระลูกหลาน และทำตัวให้เฟลิดเฟลินในชีวิตประจำวัน

2.8 ต้องทำตัวไม่จู้จี้ขี้บ่นจนเป็นที่รำคาญแก่ลูกหลาน

2.9 ต้องทำบุญ ทำกุศล จะทำให้จิตใจเบิกบาน มีความสบายใจเสมอ

2.10 ต้องพยายามไม่สร้างปัญหาให้ลูกหลานเดือดร้อน ถ้าสามารถทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาทั้งกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างมีความสุข ใช้ชีวิตในช่วงบั้นปลายได้อย่างคุ้มค่าและภาคภูมิใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนา กับการยอมรับความสูงอายุแต่เนื่องจาก การศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับความสูงอายุนี้น้อยมาก ผู้วิจัยจึงนำงานวิจัยในเรื่องลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว ลักษณะทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นที่

มีความใกล้เคียงกับการยอมรับความสูงอายุมาทบทวนให้เห็นภาพที่ชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงถึงการยอมรับความสูงอายุได้ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางชีวสังคมกับการยอมรับความสูงอายุ

1. เพศ

เจนด์เลอร์ (Gendler. 1993: 153) ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ พบว่า เพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย เนื่องจากผู้หญิงมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสนใจการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าผู้ชาย

ดูลิตล์ สุนทรานุกูลและคณะ (2534: 71) ศึกษาวิจัยข้อบ่งชี้ทางระบาดวิทยาผู้สูงอายุไทย พบว่า ผู้สูงอายุชายมีเกณฑ์สุขภาพดี ถึงดีเยี่ยมรวมทั้งมีความรู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพดีสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ประมาณ 1.2 เท่า และมีความรู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพแย่ จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่สูงอายุทั้งในผู้สูงอายุเพศหญิงและผู้สูงอายุเพศชาย

สุลักษณ์ มีชูทรัพย์และคณะ (2535: 42) ทำการสำรวจการเตรียมตัวของบุคลากรก่อนเกษียณอายุ พบว่า เพศชายมีการเตรียมตัวด้านร่างกาย เศรษฐกิจและสังคมมากกว่าเพศหญิง และเพศหญิงมีการเตรียมตัวด้านจิตใจในเรื่องการทำบุญ และการกุศลมากกว่าเพศชาย

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า เพศชายและเพศหญิงมีการเตรียมตัวและการยอมรับในแต่ละเรื่องต่างกัน แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในตัวแปรที่เป็นการยอมรับความสูงอายุ เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะสามารถรับความสูงอายุได้มากกว่าเพศชาย

2. ช่วงวัย

พัชรีย์ ไชยลังกา (2534: 70) ศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับความตายของผู้มีสุขภาพดีและผู้ป่วยเรื้อรัง พบว่า ผู้ที่มีสุขภาพดีและผู้ป่วยเรื้อรังที่มีอายุมากกว่า 60 ปี จะแตกต่างกับกลุ่มที่มีอายุ 21-40 ปี และกลุ่มที่มีอายุ 41-60 ปี โดยทั้งผู้ที่มีสุขภาพดีและผู้ป่วยเรื้อรังที่มีอายุมากกว่า มีแนวคิดที่ค่อนข้างยอมรับความตายได้มากกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า

สุลักษณ์ มีชูทรัพย์และคณะ (2535: 42) ทำการสำรวจการเตรียมตัวของบุคลากรก่อนเกษียณอายุ พบว่า ข้าราชการที่มีอายุมากมีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุมากกว่าข้าราชการที่มีอายุน้อย

สมฤดี รัชมกิตติคุณ (2550) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของบุคลากรฝ่ายการพยาบาล พบว่า บุคลากรที่มีอายุมากกว่ามีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานมากกว่าบุคลากรที่มีระดับอายุน้อยกว่า

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นว่า วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (21-40 ปี) และวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (41-60ปี) และวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (มากกว่า 60 ปี) มีการยอมรับความตายแตกต่างกัน โดยวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หรือผู้ที่มีอายุมากกว่าสามารถยอมรับได้มากกว่า ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่า วัย

ผู้ใหญ่ตอนปลายมีแนวโน้มที่จะรับความสูงอายุได้มากกว่าวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

3. สถานภาพสมรส

โศภาพรรณ วิมลรัตน์ (2537: 264) ศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสคู่ มีภาวะสุขภาพดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย/หย่าร้าง

กิตติชัย บ่อสัมบัติ (2540: 114) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุของข้าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่าข้าราชการของกรุงเทพมหานครที่มีสถานภาพสมรส โสด หม้าย หย่าและแยกกันอยู่ มีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุมากกว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสคู่

จูนีรัตน์ ถาวร (2550) ศึกษาการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพสมรสเคยมีคู่ มีการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสมีคู่ และโสด

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า ผู้ที่เป็นหม้าย หรือเคยมีคู่ มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ และการยอมรับความสูงอายุ ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุได้มากกว่าที่มีสถานภาพสมรส และโสด

4. ระดับการศึกษา

เฟอร์ราโร (Ferraro. 1990: 521) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ พบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ

พัชรีย์ ไชยลังกา (2534: 70) ศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับความตายของผู้มีสุขภาพดีและผู้ป่วยเรื้อรัง พบว่า ผู้ที่มีสุขภาพดีที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีแนวความคิดเกี่ยวกับความตายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีแนวคิดที่ค่อนข้างยอมรับความตายได้น้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

จูนีรัตน์ ถาวร (2550) ศึกษาการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาอุดมศึกษา และมัธยมศึกษา มีการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า ผู้สูงอายุและบุคคลก่อนเกษียณที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุและการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ดังนั้น บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าย่อมมีการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า

5. ฐานะทางเศรษฐกิจ

โศภาพรรณ วิมลรัตน์ (2537: 264) ศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยแตกต่างกันมีภาวะสุขภาพแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยสูงจะมีปัจจัยสำหรับการดูแลสุขภาพตนเองได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า

ทิพาพร ทองสว่าง (2541: บทคัดย่อ) การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของผู้ใหญ่ วัยกลางคน พบว่า ผู้ใหญ่วัยกลางคนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำ

สมฤดี รัชกิตติคุณ (2550) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของ บุคลากรฝ่ายการพยาบาล พบว่า บุคลากรที่มีรายได้สูงกว่ามีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานมากกว่าบุคลากรที่มีรายได้ต่ำกว่า

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า ผู้สูงอายุและบุคคลก่อนเกษียณที่มีรายได้สูงกว่ามีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุและมีการดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ดังนั้น บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าย่อมมีการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว กับการยอมรับความสูงอายุ

ไฉไล ไชยเสรี (2539) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ อีกทั้ง รัตน สันธิธรรมา (2541) ได้ศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพในครอบครัว โดยผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวในระดับสูงจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าสัมพันธภาพในครอบครัวระดับปานกลางและระดับต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรนุช อุดมสมฤดี (2550) ที่พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้งานวิจัยของจรรุวรรณ ปราศชญากุล (2543) ยังพบอีกว่า ผู้ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านบวก มีการยอมรับความตายมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านลบ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่เกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่กับความสูงอายุได้อย่างมีความสุข ดังนั้นสัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ทั้งตอนกลางและตอนปลายน่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา กับการยอมรับความสูงอายุ

จิตติรัตน์ ถาวร (2550) ได้ศึกษาความศรัทธาในพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตบางเขน ผลการศึกษาพบว่า ความศรัทธาในพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.130$)

จากงานวิจัยข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าความศรัทธาในพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุ ดังนั้นลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ ย่อมจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุในบุคคลในวัยผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสูงอายุแล้วอาจกล่าวได้ว่า ในการยอมรับความสูงอายุของบุคคลแต่ละคนนั้นมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการที่มีแนวโน้มจะทำให้บุคคลแต่ละคนมีการยอมรับความสูงอายุแตกต่างกัน อันได้แก่ เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว และความศรัทธาในพุทธศาสนา ด้วยการเห็นความเกี่ยวเนื่องกันที่สำคัญระหว่างลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว ศาสนาและการยอมรับความสูงอายุ และในเรื่องของศาสนากับบุคคลนั้นไม่ได้มีองค์ประกอบเพียงแต่ความเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่เป็นในเรื่องของความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิต ซึ่งรวมเรียกว่าเป็นลักษณะทางศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ เพื่อให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มีความสัมพันธ์กันมากน้อยแค่ไหนและเป็นไปในทิศทางใด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 220,573 คน (จากทะเบียนราษฎร จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ.2552)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรวัยผู้ใหญ่ตอนกลางและตอนปลายที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนทั้งหมด 220,573 คน ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างเมื่อกำหนดตามตารางของ Krejciei; & Morgan (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529; อ้างอิงจาก Krejcie, R.V., and Morgan D.W. 1970) จำนวนเท่ากับ 384 คน

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratify Random Samply) โดยแบ่งตามคุณลักษณะ วัย และ เพศ ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นจึงมีดังนี้

บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง

เพศชาย 96 คน

เพศหญิง 96 คน

บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย

เพศชาย 96 คน

เพศหญิง 96 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว

ตอนที่ 3 แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนา

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการยอมรับความสูงอายุ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมของบุคคลวัยผู้ใหญ่ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมีคำตอบให้เลือก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัว สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ โดยข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยได้นำข้อคำถามบางส่วนในแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัวผู้สูงอายุของ คมเพชร พาริสอน (2550) มาดัดแปลงสร้างเป็นข้อคำถามใหม่ให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้มากยิ่งขึ้น

คำถามข้อ 10, 13, 14, 17, 18 และ 20 การสนับสนุนทางด้านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว

คำถามข้อ 1, 2, 6, 12, 15 และ 16 การสนับสนุนทางด้านอารมณ์และสุขภาพจิต

คำถามข้อ 3, 5, 9 และ 19 การสนับสนุนทางด้านสุขภาพร่างกาย

คำถามข้อ 4, 7, 8 และ 11 การมีกิจกรรมร่วมกัน

โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก จำนวน 14 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 19 และ 20 กำหนดการให้คะแนนดังนี้

เป็นประจำ = 3 คะแนน

บางครั้ง = 2 คะแนน

ไม่เคย = 1 คะแนน

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2, 6, 12, 13, 15 และ 18

เป็นประจำ = 1 คะแนน

บางครั้ง = 2 คะแนน

ไม่เคย = 3 คะแนน

การแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยรายข้อและรวมยึดเกณฑ์ตามค่าที่ได้จากสูตร
คำนวณการหาอันตรายภาคชั้น

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

ดังนั้น เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งระดับสัมพันธภาพในครอบครัวรายข้อและรวม มีดังนี้

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.00 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพ
ในครอบครัวดี

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 1.67 – 2.33 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพ
ในครอบครัวพอใช้

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.66 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพ
ในครอบครัวไม่ดี

เกณฑ์การแบ่งลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวเพื่อเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุ
ระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวดีกับไม่ดี โดยใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของกลุ่มเป็น
ตัวจำแนกเพื่อการนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป นั่นคือ

กลุ่มสัมพันธภาพในครอบครัวดี ได้แก่ กลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ได้รับคะแนนสัมพันธภาพใน
ครอบครัวตั้งแต่ $\bar{X}$ ขึ้นไป

กลุ่มสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ได้แก่ กลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ได้รับคะแนนสัมพันธภาพ
ในครอบครัวน้อยกว่า $\bar{X}$ ลงมา

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. **หาความเที่ยงตรง (Validity)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้
ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องสอดคล้องกับ
นิยามปฏิบัติการ แล้วนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้

2. **หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุง
แล้วจำนวน 25 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 50 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วย
วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้สูตรของเพียร์สัน
(Pearson Product Moment Correlation) และเลือกข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ได้ค่าอำนาจจำแนก
ระหว่าง .22 - .85

3. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการคัดเลือกแล้วมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยผลจากการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาเท่ากับ .95

ตอนที่ 3 แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนา

ลักษณะทางพุทธศาสนาสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนาของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540) เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางพุทธศาสนา มีทั้งหมด 30 ข้อ

ความเชื่อทางพุทธศาสนา ข้อ 1 – 10

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ข้อ 11 – 20

วิถีแบบพุทธ ข้อ 21 – 30

โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก จำนวน 15 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 2, 5, 7, 9, 10, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27 และ 30 กำหนดการให้คะแนนดังนี้

จริงที่สุด	=	6 คะแนน
จริง	=	5 คะแนน
ค่อนข้างจริง	=	4 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	=	3 คะแนน
ไม่จริง	=	2 คะแนน
ไม่จริงเลย	=	1 คะแนน

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ จำนวน 15 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3, 4, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 26, 28 และ 29

จริงที่สุด	=	1 คะแนน
จริง	=	2 คะแนน
ค่อนข้างจริง	=	3 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	=	4 คะแนน
ไม่จริง	=	5 คะแนน
ไม่จริงเลย	=	6 คะแนน

การแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยรายข้อและรวมจะยึดเกณฑ์ตามค่าที่ได้จากสูตรคำนวณการหาอันตรายภาคขึ้น

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{6 - 1}{3} = 1.66$$

ดังนั้น เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งระดับลักษณะทางพุทธศาสนารายข้อและรวม มีดังนี้

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 4.34 – 6.00 คะแนน หมายถึง มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 2.67 – 4.33 คะแนน หมายถึง มีลักษณะทางพุทธศาสนาปานกลาง

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.66 คะแนน หมายถึง มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ

เกณฑ์การแบ่งลักษณะพุทธศาสนาเพื่อเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุนระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะพุทธศาสนาสูงกับต่ำ โดยใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของกลุ่มเป็นตัวจำแนกเพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป นั่นคือ

กลุ่มลักษณะพุทธศาสนาสูง ได้แก่ กลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ได้รับคะแนนลักษณะพุทธศาสนาตั้งแต่ $\bar{X}$ ขึ้นไป

กลุ่มลักษณะพุทธศาสนาต่ำ ได้แก่ กลุ่มบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ได้รับคะแนนลักษณะพุทธศาสนาต่ำกว่า $\bar{X}$ ลงมา

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. **หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนาของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540) 30 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .35 - .75

2. **หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยผลจากการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา เท่ากับ .95

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการยอมรับความสูงอายุ

การยอมรับความสูงอายุสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ มีทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากความสูงอายุจากการรวบรวมของอุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์ (2543: 75-82) ในการสร้างข้อคำถาม

คำถามข้อ 1, 4, 5, 8, 9, 10 และ 19 เรื่องการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

คำถามข้อ 2, 3, 6, 7, 11, 12, 18 และ 20 เรื่องการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของจิตใจ และอารมณ์

คำถามข้อ 3, 14, 15, 16 และ 17 เรื่องการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสิ่งแวดล้อม

โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก จำนวน 12 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 17 และ 20 กำหนดการให้คะแนนดังนี้

จริงที่สุด	=	6 คะแนน
จริง	=	5 คะแนน
ค่อนข้างจริง	=	4 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	=	3 คะแนน
ไม่จริง	=	2 คะแนน
ไม่จริงเลย	=	1 คะแนน

ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5, 7, 8, 13, 15, 16, 18 และ 19

จริงที่สุด	=	1 คะแนน
จริง	=	2 คะแนน
ค่อนข้างจริง	=	3 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	=	4 คะแนน
ไม่จริง	=	5 คะแนน
ไม่จริงเลย	=	6 คะแนน

การแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยรายข้อและรวมจะยึดเกณฑ์ตามค่าที่ได้จากสูตรคำนวณการหาอันตรายภาคชั้น

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{6 - 1}{3} = 1.66$$

ดังนั้น เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งระดับการยอมรับความสูงอายุรายข้อ และรวมมีดังนี้

ผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 4.34 – 6.00 คะแนน หมายถึง มีการยอมรับความสูงอายุระดับมาก

ผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 2.67 – 4.33 คะแนน หมายถึง มีการยอมรับความสูงอายุระดับปานกลาง

ผู้ใหญ่ที่มีคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.66 คะแนน หมายถึง มีการยอมรับความสูงอายุระดับน้อย

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. **หาความเที่ยงตรง (Validity)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ แล้วนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้
2. **หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วจำนวน 22 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) และเลือกข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .20 - .64
3. **หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการคัดเลือกแล้วมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยผลจากการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาได้เท่ากับ .71

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง จำนวน 192 คน และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายจำนวน 192 คน ตามขั้นตอนดังนี้

1. แนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยและอธิบายรายละเอียดของการวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
2. หลังจากที่ได้พูดคุยสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่าง เริ่มทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้
3. ผู้วิจัยรวบรวมตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 384 ชุด ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 4 ตอน จำนวน 384 ชุด มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ยอมรับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 โดยมีวิธีการจัดกระทำข้อมูลดังกล่าว ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความถี่ และ ร้อยละ
2. วิเคราะห์คะแนนและระดับสัมพันธภาพในครอบครัว คะแนนและระดับลักษณะทางพุทธศาสนา คะแนนและระดับการยอมรับความสูงอายุ คะแนนการยอมรับความสูงอายุและระดับการยอมรับความสูงอายุในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความถี่ และ ร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทางชีวสังคม
3. วิเคราะห์การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะชีวสังคม โดยใช้ การทดสอบค่าที (t-test) และใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือทดสอบค่าเอฟ (F-test)
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา และการยอมรับความสูงอายุของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง ลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุนอกวัยของผู้ใหญ่ ผู้วิจัยได้นำคำตอบจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมพันธภาพในครอบครัวรายข้อ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางพุทธศาสนารายข้อ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุนอกวัยรายข้อ

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุนอกวัย (ทดสอบสมมติฐาน)

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเมื่อจำแนกตาม เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะการอยู่อาศัย และจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง		วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ						
ชาย	96	25.00	96	25.00	192	50.00
หญิง	96	25.00	96	25.00	192	50.00
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00
สถานภาพสมรส						
โสด	41	10.68	38	9.89	79	20.57
สมรส	109	28.39	110	28.64	219	57.03

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปร	วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง		วัยผู้ใหญ่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หม้าย/หย่า	42	10.93	44	11.47	86	22.40
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00
ระดับการศึกษา						
ต่ำกว่าปริญญาตรี	81	21.09	131	34.12	212	55.21
ปริญญาตรี	93	24.22	53	13.8	146	38.02
สูงกว่าปริญญาตรี	18	4.69	8	2.08	26	6.77
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00
ฐานะทางเศรษฐกิจ						
ขาดแคลน	11	2.86	21	5.47	32	8.33
พอกินพอใช้	160	41.67	131	34.11	291	75.78
เหลือใช้	21	5.47	40	10.42	61	15.89
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00
ลักษณะการอยู่อาศัย						
อยู่บ้านเดียวกับลูกหลาน	118	30.73	113	29.43	231	60.16
อยู่ในรั้วเดียวกับลูกหลาน	23	5.99	40	10.42	63	16.41
อาศัยอยู่เองตามลำพัง	51	13.23	39	10.15	90	23.43
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว						
1 – 3 คน	73	19.01	67	17.45	140	36.46
4 – 6 คน	104	27.08	93	24.22	197	51.30
ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป	15	3.91	32	8.33	47	12.24
รวม	192	50.00	192	50.00	384	100.00

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 มีสถานภาพภาพสมรสจำนวนมากที่สุด ถึงร้อยละ 57.03 รองลงมาคือ หม้าย/หย่า ร้อยละ 22.40 ส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คือร้อยละ 55.21 รองลงมาคือ ปริญญาตรี 38.02 ฐานะทางเศรษฐกิจระดับพอกินพอใช้มากที่สุดคือร้อยละ 75.78 รองลงมาคือ เหลือใช้ ร้อยละ 15.89 พักอาศัยอยู่บ้านเดียวกับลูกหลาน มีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 60.16 รองลงมาคือ อาศัยอยู่เองตามลำพัง ร้อยละ 23.43 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 – 6 คน ร้อยละ 51.30 รองลงมาคือ จำนวน 1 – 3 คน ร้อยละ 36.46

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมพันธภาพในครอบครัวรายข้อ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสัมพันธภาพ
1. คนในครอบครัวทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต	2.09	0.83	พอใช้
2. คนในครอบครัวมักพูดให้ข้าพเจ้ารู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ	1.98	0.61	พอใช้
3. เมื่อข้าพเจ้าไม่สบาย คนในครอบครัวจะพาข้าพเจ้าไปพบแพทย์	2.06	0.84	พอใช้
4. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวรับประทานอาหารร่วมกัน	2.19	0.80	พอใช้
5. ลูกหลานจัดตารางการออกกำลังกายให้ข้าพเจ้า	2.42	0.69	ดี
6. คนในครอบครัวมักหงุดหงิดกับการกระทำของข้าพเจ้า	2.01	0.60	พอใช้
7. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาด้วยกัน	2.01	0.79	พอใช้
8. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจด้วยกัน (เช่น ไปเที่ยวต่างจังหวัด)	2.14	0.67	พอใช้

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสัมพันธภาพ
9. คนในครอบครัวดูแลเรื่องอาหารการกิน ของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี	2.01	0.83	พอใช้
10. คนในครอบครัวสนับสนุนหรือส่งเสริมในกิจกรรมหรืองานที่ข้าพเจ้าทำ	2.04	0.78	พอใช้
11. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	2.17	0.77	พอใช้
12. คนในครอบครัวไม่สนใจรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ คำตักเตือน หรือคำสั่งสอนของข้าพเจ้า	1.95	0.70	พอใช้
13. คนในครอบครัวของข้าพเจ้ามักจะด่า ว่า ตำหนิกัน	1.97	0.69	พอใช้
14. คนในครอบครัวของข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี	2.00	0.81	พอใช้
15. เมื่อมีปัญหาในชีวิต ข้าพเจ้าไม่สามารถพึ่งพาคนในครอบครัวได้	1.96	0.73	พอใช้
16. ข้าพเจ้ามีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และเป็นที่พึ่งให้กับคนในครอบครัว	2.01	0.81	พอใช้
17. บ้านที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ถูกจัดอย่างดีเพื่อให้ข้าพเจ้าสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน	1.96	0.89	พอใช้
18. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวมีเรื่องถกเถียงกันบ่อยครั้ง	1.99	0.65	พอใช้
19. คนในครอบครัวถามไถ่ถึงสุขภาพของข้าพเจ้าอยู่เสมอ	2.02	0.79	พอใช้
20. ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวพูดคุยกันดี มีความสุข	2.04	0.85	พอใช้
สัมพันธภาพในครอบครัวโดยรวม	2.05	0.54	พอใช้

จากตาราง 2 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่โดยรวมมีสัมพันธภาพในครอบครัวพอใช้ มีค่าเฉลี่ย 2.05 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัวสูงที่สุดคือ “ลูกหลานจัดตารางการออกกำลังกายให้ข้าพเจ้า” เป็นการแสดงออกซึ่งการมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี ค่าเฉลี่ย 2.42 รองลงมาคือ “ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจด้วยกัน (เช่น ไปเที่ยวต่างจังหวัด)” เป็นการแสดงออกซึ่งการมีสัมพันธภาพในครอบครัวพอใช้ มีค่าเฉลี่ย 2.14

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางพุทธศาสนารายข้อ

การวิเคราะห์ลักษณะทางพุทธศาสนา จะทำการวิเคราะห์จาก 3 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีแบบพุทธ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความเชื่อทางพุทธศาสนา

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับความเชื่อทางพุทธศาสนา

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเชื่อ
1. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างแท้จริง	5.33	0.90	สูง
2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ข้าพเจ้าใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น	5.16	0.86	สูง
3. ข้าพเจ้าเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น	4.01	1.83	ปานกลาง
4. ความเชื่อที่ว่า “ชีวิตเป็นทุกข์” เป็นการมองโลกในแง่ร้ายและเป็นเรื่องเหลวไหล	3.48	1.64	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าสามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพ	5.23	1.10	สูง
6. ข้าพเจ้าเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมมาย	4.73	1.44	สูง
7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของข้าพเจ้า	5.08	0.99	สูง

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเชื่อ
8. ข้าพเจ้าเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า	4.54	1.49	สูง
9. การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่ไม่เกินความพยายามของมนุษย์	4.79	1.13	สูง
10. ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์	5.13	0.94	สูง
ความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยรวม	4.75	.89	สูง

จากตาราง 3 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่โดยรวมมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง มีค่าเฉลี่ย 4.75 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของความเชื่อสูงที่สุดคือ “ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างแท้จริง” มีความเชื่อสูง มีค่าเฉลี่ย 5.33 รองลงมาคือ “ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าสามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพ” มีความเชื่อสูง มีค่าเฉลี่ย 5.23

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
11. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะพูดปด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์	4.59	1.41	สูง
12. ข้าพเจ้าเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ	5.33	0.95	สูง
13. คงต้องรอให้รวยกว่านี้ก่อน ข้าพเจ้าจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น	5.23	0.97	สูง

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
14. ข้าพเจ้าดื่มสุราและ/เบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่	5.14	1.16	สูง
15. ข้าพเจ้าไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ข้าพเจ้าได้	5.02	1.30	สูง
16. การแอบหยิบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิดเพราะเจ้าของร้านได้กำไรจากสินค้าอื่น ๆ มากอยู่แล้ว	5.36	0.98	สูง
17. ข้าพเจ้าชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา	4.78	1.06	สูง
18. ข้าพเจ้าจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่จิตใจทำให้ข้าพเจ้าเจ็บช้ำน้ำใจ	4.92	1.12	สูง
19. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น	5.23	1.13	สูง
20. ข้าพเจ้าจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ	5.02	1.07	สูง
การปฏิบัติทางพุทธศาสนา โดยรวม	5.06	0.79	สูง

จากตาราง 4 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่โดยรวมมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง มีค่าเฉลี่ย 5.06 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติสูงที่สุดคือ “ไม่แอบหยิบของแม้ราคาเพียงเล็กน้อยเพราะเป็นความผิด” มีการปฏิบัติสูง มีค่าเฉลี่ย 5.36 รองลงมาคือ “ไม่เห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ” มีการปฏิบัติสูง มีค่าเฉลี่ย 5.33

วิถีแบบพุทธ

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับวิถีแบบพุทธ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับวิถีแบบพุทธ
21. ข้าพเจ้าชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่น ๆ	4.67	1.10	สูง
22. ข้าพเจ้ามักจะระลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรม หรือพระสงฆ์เมื่อผ่านสถานที่ทางศาสนา	4.94	0.96	สูง
23. อาชีพของข้าพเจ้าไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคตต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ข้าพเจ้าผิดศีล	5.20	0.93	สูง
24. ข้าพเจ้าใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตไปในการทำความดีและทำบุญสุนทาน	4.90	0.96	สูง
25. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาว่างไปในการศึกษาธรรมะหรือปฏิบัติธรรม	4.74	1.01	สูง
26. ขณะเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงข้าพเจ้ามักไม่สนใจว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่	5.03	1.25	สูง
27. ข้าพเจ้าเคยคุยทางธรรมะกับผู้อื่น	4.78	1.03	สูง
28. ข้าพเจ้าว่าตนเองเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียนบ้านเท่านั้น	5.25	1.02	สูง
29. การหมกมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร	5.02	1.15	สูง
30. ข้าพเจ้าช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอยู่เสมอเพื่อสร้างกุศล	4.99	0.96	สูง
วิถีแบบพุทธ โดยรวม	4.95	0.75	สูง

จากตาราง 5 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่โดยรวมมีวิถีแบบพุทธศาสนาสูง มีค่าเฉลี่ย 4.95 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของวิถีแบบพุทธสูงที่สุดคือ “ไม่ได้คิดว่าตนเองเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียน

บ้านเท่านั้น” มีวิถีแบบพุทธสูง มีค่าเฉลี่ย 5.25 รองลงมาคือ “อาชีพของข้าพเจ้าไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ข้าพเจ้าผิดศีล” มีวิถีแบบพุทธสูง มีค่าเฉลี่ย 5.20

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับลักษณะทางพุทธศาสนา

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับลักษณะทางพุทธศาสนา
ความเชื่อทางพุทธศาสนา	4.75	0.89	สูง
การปฏิบัติทางพุทธศาสนา	5.06	0.79	สูง
วิถีแบบพุทธ	4.95	0.75	สูง
ลักษณะทางพุทธศาสนา	4.92	0.75	สูง

จากตาราง 6 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีค่าเฉลี่ย 4.92 มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีวิถีแบบพุทธ และมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 5.06, 4.95 และ 4.75 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุรายข้อ

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับการยอมรับความสูงอายุ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการยอมรับความสูงอายุ
1. ข้าพเจ้าไม่เครียดเกี่ยวกับโรคที่จะมาพร้อมกับอายุที่เพิ่มมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของคนสูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดัน เป็นต้น	4.50	1.17	มาก
2. ข้าพเจ้ายอมรับว่าตั้งแต่ตนเองอายุมากขึ้น อารมณ์มักแปรปรวน และสภาพจิตใจไม่เข้มแข็งเหมือนแต่ก่อน	4.37	1.18	มาก
3. ข้าพเจ้าคิดว่าอาการขี้เหนื่อยใจ หรือหงุดหงิดง่าย จะเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น	3.85	1.38	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการยอมรับ ความสูงอายุ
4. ถึงแม้ข้าพเจ้าจะอายุมากขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็ยังมีรูปร่าง หน้าตาดี สวยงาม	3.90	1.44	ปานกลาง
5. ข้าพเจ้าเบื่อกับการที่อายุมากขึ้นแล้วทำอะไรก็เหนื่อยง่าย เชื่องช้า	2.94	1.37	ปานกลาง
6. ปัจจุบันข้าพเจ้าหมั่นฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อเตรียมรับมือกับความ เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น อ่านหนังสือ ธรรมะ ฝึกนั่งสมาธิ	4.96	0.92	มาก
7. ข้าพเจ้ารู้สึกกลัวความสูงอายุ	3.99	1.54	ปานกลาง
8. ข้าพเจ้าเบื่อกับความขี้ลืม และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องต่างๆ ได้ช้าลงเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น	2.88	1.33	ปานกลาง
9. ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่า เป็นเรื่องปกติที่คนเราอายุมากขึ้นแล้ว สุขภาพก็เสื่อมถอยลง	4.91	0.92	มาก
10. ถึงแม้อายุจะมากขึ้น ข้าพเจ้ายังคงต้องหมั่นออกกำลังกาย เพื่อ ทำให้สุขภาพดีอยู่เสมอ	4.73	1.01	มาก
11. ข้าพเจ้าไม่เคยกลัวความสูงอายุ เพราะยิ่งอายุมากขึ้นข้าพเจ้ายิ่ง มีประสบการณ์ดี ๆ สามารถเป็นที่ปรึกษากับคนอื่นได้ดีขึ้น	4.60	1.04	มาก
12. ข้าพเจ้าคิดเสมอว่า ถึงแม้อายุจะมากขึ้น ข้าพเจ้ายังมีความหวัง มีความฝัน และกำลังใจในการดำเนินชีวิตเสมอ	5.01	0.84	มาก
13. ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลและหดหู่กับการที่คู่ชีวิตหรือคนในครอบครัว จะต้องทยอยตายจากไป	3.75	1.44	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการยอมรับ ความสูงอายุ
14. การเก็บออมเพื่อใช้จ่ายเมื่ออายุมาก เป็นเรื่องสำคัญ อันดับแรกของข้าพเจ้า	4.46	1.23	มาก
15. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเป็นภาระของสมาชิกในครอบครัว	4.52	1.23	มาก
16. ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกกังวลต่อการเกษียณเพราะจะทำให้ข้าพเจ้ามี การติดต่อพบปะเพื่อนฝูงและมีกิจกรรมกับเพื่อนฝูงน้อยลง	4.16	1.40	ปานกลาง
17. ข้าพเจ้ารู้สึกโล่งใจเมื่อถึงวัยเกษียณ เพราะจะได้หมดภาระ เรื่องงาน ไม่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่อสังคมมากนัก แล้วนำ เวลาที่เหลือไปทำกิจกรรมอื่นที่อยากทำ เช่น ปลูกพืชกรรม	4.55	1.10	มาก
18. ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่ออายุมากขึ้น และไม่ได้ทำงาน ข้าพเจ้าคงจะ รู้สึกว่าตนเองด้อยค่า และดูแย่ในสายตาคนอื่น	4.24	1.46	ปานกลาง
19. แม้ว่าข้าพเจ้าจะอายุมากขึ้นทุกวันๆ แต่ข้าพเจ้าก็ยัง พยายามปฏิบัติตนเหมือนสมัยเมื่อยังหนุ่มสาว ไม่ว่าจะเป็น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และกิจกรรม นันทนาการต่างๆ	2.52	1.24	น้อย
20. แม้อายุจะมากขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกมีความสุขกับชีวิตเสมอ	5.13	0.79	มาก
การยอมรับความสูงอายุโดยรวม	4.20	0.48	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่า บุคคลในวัยผู้ใหญ่โดยรวมมีการยอมรับความสูงอายุปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 4.20 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของการยอมรับมากที่สุด คือ “แม้อายุจะมากขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกมีความสุขกับชีวิตเสมอ” มีการยอมรับความสูงอายุน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.52 รองลงมาคือ “ข้าพเจ้าคิดเสมอว่าถึงแม้อายุจะมากขึ้น ข้าพเจ้ายังมีความหวัง มีความฝัน และกำลังใจในการดำเนินชีวิตเสมอ” มีการยอมรับความสูงอายุน้อย มีค่าเฉลี่ย 5.01

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การยอมรับความสูงอายุ

1. การเสนอค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการยอมรับความสูงอายุและระดับการยอมรับความสูงอายุในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธ์ภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา ผลปรากฏดังตาราง 8

ตาราง 8 การเสนอค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการยอมรับความสูงอายุและระดับการยอมรับความสูงอายุในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. เพศ				
ชาย	192	4.30	0.45	ปานกลาง
หญิง	192	4.09	0.48	ปานกลาง
2. ช่วงวัย				
วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง	192	4.21	0.46	ปานกลาง
วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย	192	4.19	0.50	ปานกลาง
3. สถานภาพสมรส				
โสด	79	4.30	0.48	ปานกลาง
สมรสแล้ว	219	4.10	0.46	ปานกลาง
หม้าย/หย่า	86	4.36	0.48	มาก
4. ระดับการศึกษา				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	212	4.15	0.47	ปานกลาง
ปริญญาตรี	146	4.26	0.49	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	26	4.31	0.43	ปานกลาง
5. ฐานะทางเศรษฐกิจ				
ขาดแคลน	32	4.16	0.64	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พอกินพอใช้	291	4.19	0.47	ปานกลาง
เหลือใช้	61	4.25	0.44	ปานกลาง
รวม		4.20	0.48	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่มีการยอมรับความสูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณากลุ่มย่อยของตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการยอมรับความสูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น สถานภาพสมรสหม้าย/หย่า มีการยอมรับความสูงอายุ ระดับมาก

2. การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุตามตัวแปรเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิงมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชาย ผลปรากฏดังตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายและเพศหญิง

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
เพศชาย	192	4.30	0.45		
เพศหญิง	192	4.09	0.48	4.43*	.000

จากตาราง 9 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยจึงได้ผลกลับกันกับสมมติฐานข้อที่ 1

3. การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุตามตัวแปรช่วงวัย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ผลปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 10 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางและวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง	192	4.21	0.46	.35	.73
บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย	192	4.19	0.50		

จากตาราง 10 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนกลางมีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยจึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

4. การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรสถานภาพสมรส เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่หม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสดและสมรส ผลปรากฏดังตาราง 11

ตาราง 11 การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรสถานภาพสมรส

กลุ่ม	df	SS	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	2	5.18	2.59	11.87*	.000
ภายในกลุ่ม	381	83.09	0.22		
รวม	383	88.27			

จากตาราง 11 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่หม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสดและสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 และเมื่อนำผลการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธี LSD ผลปรากฏดังตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรสถานภาพสมรส แตกต่างกันเป็นรายคู่

กลุ่ม	$\bar{X}$	สมรสแล้ว	โสด	หม้าย/หย่า
		4.10	4.30	4.36
สมรส	4.10	-	.20*	.26*
โสด	4.30		-	.06
หม้าย/หย่า	4.36			-

จากตาราง 12 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่หม้าย/หย่ากับโสดมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่สมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่หม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสด

5. การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุตามตัวแปรระดับการศึกษา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า ผลปรากฏดังตาราง 13

ตาราง 13 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรระดับการศึกษา

กลุ่ม	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	1.37	.69	3.00	.051
ภายในกลุ่ม	381	86.90	.23		
รวม	383	88.27			

จากตาราง 13 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า แต่มีแนวโน้มจะแตกต่างกันผลการวิจัยจึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4

6. การเสนอผลการเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ผลปรากฏดังตาราง 14

ตาราง 14 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ตามตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจ

กลุ่ม	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	.25	.13	.54	.58
ภายในกลุ่ม	381	88.02	.23		
รวม	383	88.27			

จากตาราง 14 พบว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ผลการวิจัยจึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5

7. การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกับกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ผลปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกับกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี	180	4.10	.45	3.75	.000
บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี	204	4.28	.49		

จากตาราง 15 สรุปได้ว่า กลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยจึงได้ผลกลับกันกับสมมติฐานข้อที่ 6

8. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่ ผลปรากฏดังตาราง 16

ตาราง 16 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่

	สัมพันธภาพในครอบครัว	การยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่
สัมพันธภาพในครอบครัว	1	-0.29**
การยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่		1

จากตาราง 16 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยจึงกลับกันกับสมมติฐานข้อที่ 7

9. การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงกับกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 8 บุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงมีการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่มากกว่าบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ ผลปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 เปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่ระหว่างกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงกับกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
บุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง	193	4.47	.45	13.70	.000
บุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ	191	3.92	.33		

จากตาราง 17 สรุปได้ว่า กลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีการยอมรับความสูงอายุก่อนวัยผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 8

10. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุน้อยของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 9 ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุน้อย ผลปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุน้อยของบุคคลในวัยผู้ใหญ่

	ลักษณะทางพุทธศาสนา	การยอมรับความสูงอายุน้อย
ลักษณะทางพุทธศาสนา	1	0.72**
การยอมรับความสูงอายุน้อย		1

จากตาราง 18 พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 9

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามลักษณะทางชีวสังคม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะทางพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิงมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชาย
2. บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง
3. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสดและสมรส
4. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า
5. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า
6. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี
7. สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ
8. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนามากมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาน้อย
9. ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ จำนวน 384 คน จาก 2 ช่วงวัย คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุระหว่าง 40-60 ปี จำนวน 192 คน และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 192 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของบุคคลวัยผู้ใหญ่ ที่ประกอบไปด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลวัยผู้ใหญ่ จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามลักษณะทางพุทธศาสนาของ ดวงเดือน พันธุมหาวัน และคณะ (2540) เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางพุทธศาสนา จำนวน 30 ข้อ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และด้านวิถีแบบพุทธ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการยอมรับความสูงอายุ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่ จำนวน 20 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง จำนวน 192 คน โดยแยกเป็นเพศหญิง 96 คน เพศชาย 96 คน และบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายจำนวน 192 คน โดยแยกเป็นเพศหญิง 96 คน เพศชาย 96 คน ตามขั้นตอนดังนี้

1. แนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยและอธิบายรายละเอียดของการวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2. หลังจากที่ได้พูดคุยสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่าง เริ่มทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้

3. ผู้วิจัยรวบรวมตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 384 ชุด ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 4 ตอน มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ยอมรับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 โดยมีวิธีการจัดกระทำข้อมูลดังกล่าว ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความถี่ และ ร้อยละ
2. วิเคราะห์คะแนนและระดับสัมพันธภาพในครอบครัว คะแนนและระดับลักษณะทางพุทธศาสนา คะแนนและระดับการยอมรับความสูงอายุ คะแนนการยอมรับความสูงอายุและระดับการยอมรับความสูงอายุในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามตัวแปร เพศ ช่วงวัย สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์การเปรียบเทียบการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามตัวแปรลักษณะทางชีวสังคม โดยใช้ สถิติที (t-test) และใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือทดสอบค่าเอฟ (F-test)
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว ลักษณะทางพุทธศาสนา และการยอมรับความสูงอายุของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

สรุปผลการวิจัย

1. บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายมีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนกลางมีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน
3. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า กับเป็นโสด มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่สมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสด
4. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า
5. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

6. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีการยอมรับความสูงอายุนานกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

7. สัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับความสูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .287$)

8. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีการยอมรับความสูงอายุนานกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

9. ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .720$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการยอมรับความสูงอายุของบุคคลวัยผู้ใหญ่จำแนกตามลักษณะทางชีวสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา พบว่า

1. บุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายมีการยอมรับความสูงอายุนานกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้เนื่องจากคนในสังคมยังประเมินการมีอายุนานขึ้นของเพศชายและเพศหญิงไม่เท่าเทียมกันซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและการปรับตัวทั้งต่อผู้ใหญ่เพศชายและเพศหญิง เพศชายมีแนวโน้มที่จะปรับตัวได้ง่ายกว่าเนื่องจากสังคมมองความสูงอายุของเพศชายในทางที่ดีกว่าเพศหญิง เช่นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เมื่อเพศชายเริ่มมีผมสีเทาหรือมีริ้วรอยเหี่ยวย่นบนใบหน้า หรือมีรูปร่างท้วมกว่าเดิม เขามักได้รับการยกย่องว่าดูภูมิฐาน แต่ลักษณะเดียวกันที่เกิดในเพศหญิงกลับทำให้ดูไม่มีเสน่ห์ หรือแม้กระทั่ง แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการมีอายุนานขึ้นก็มีหลักการที่แตกต่างกัน 2 ประการเกี่ยวกับการปรับตัว คือ 1) การทำตัวให้ยังคงเป็นหนุ่มสาวและมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ 2) การทำตัวเหมือนผู้ที่มีอายุนานที่นุ่มนวล สุขุมระมัดระวังในการดำเนินชีวิต เพศหญิงมักจะมีปัญหาว่าควรดำเนินชีวิตตามแนวทางใดมากกว่าเพศชาย (ประณต เค้าฉิม. 2552: 5) สาเหตุเบื้องต้นเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศชายดำเนินชีวิตในสังคมได้ง่ายกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่เพศหญิง และภาคภูมิใจในการมีอายุนานขึ้นมากกว่าเพศหญิง ทำให้สามารถยอมรับความสูงอายุได้มากกว่าเพศหญิง ผลการวิจัยสอดคล้องกับ ดวงพร รัตนอมรชัย (2535: 113) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลการรับรู้ภาวะสุขภาพ และการรับรู้การควบคุมสุขภาพกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีวิถีชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันโดยผู้สูงอายุเพศชายมีค่าคะแนนเฉลี่ยวิถีชีวิตโดยรวมและรายด้านสูงกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง และ ขวัญใจ ต้นติวฒนเสถียร (2534: 122, 131) ได้ศึกษาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เพศมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ และพบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมีค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพสูงกว่าผู้สูงอายุ

เพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้ง สุวิมล พนาวัฒนกุล (2534: 32) ได้ศึกษาความสามารถในการดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจังหวัดหนองคาย พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมีความสามารถในการดูแลตนเองดีกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง

2. บุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนกลางมีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากวัยผู้ใหญ่ตอนกลางเริ่มปรากฏความเสื่อมถอยทางกายและจิตใจ (ประณต เค้าจิม. 2552: 2) ซึ่งเป็นปัญหาที่วัยผู้ใหญ่ตอนปลายเคยประสบมาแล้ว และความเสื่อมถอยนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นทั้งวัยผู้ใหญ่ตอนกลางและวัยผู้ใหญ่ตอนปลายสามารถรับรู้ภาวะความเสื่อมถอยไปในทิศทางเดียวกันด้วยตนเอง และต่างก็ต้องปรับตัวกับความเสื่อมถอยที่เกิดขึ้นกับตนเองทั้งสิ้น ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับ จารุวรรณ เหมะธร และพิมพ์พรรณ ศิลปะสุวรรณ (2526) ได้ศึกษาความสัมพันธ์กับความสามารถในทางหน้าที่ของร่างกาย ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มอายุน้อยจะสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดีกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุมาก คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี จะมีความสามารถทางหน้าที่ร่างกายที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดีกว่ากลุ่มที่มีอายุระหว่าง 70 - 79 ปี และกลุ่มที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป จะมีความสามารถในการทำกิจกรรมน้อยที่สุด มาลินี วงษ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2537: 49) ได้ศึกษาพบว่า ศักยภาพของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมได้มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ผันแปรตามอายุ คือผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะมีสัดส่วนของผู้ที่รู้สึกว่าการช่วยงานในบ้านได้มากกว่าเพราะยังอายุมากร่างกายจะมีความเสื่อมถอย ความสามารถที่จะช่วยงานภายในบ้านก็จะลดลง และในด้านของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมหรือกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นนั้นผันแปรไปตามอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 - 64 ปี, 65-74 ปี และ 75 ปี ขึ้นไป เป็นสมาชิกชมรม ร้อยละ 72, 66 และ 47 ตามลำดับ เพราะผู้ที่มีอายุน้อยมีความกระฉับกระเฉงที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก

3. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า กับเป็นโสด มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่สมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า มีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นโสด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติชัย บ่อสมบัติ (2540) ที่ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุของข้าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่าข้าราชการของกรุงเทพมหานครที่มีสถานภาพสมรส โสด หม้าย หย่าและแยกกันอยู่ มีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุมากกว่าข้าราชการที่สถานภาพสมรสคู่ และ วุฒิรัตน์ ถาวร (2550) ศึกษาการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพสมรสเคยมีคู่ มีการยอมรับความสูงอายุดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสมีคู่ และโสด ดังนั้นสถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สภาพความเป็นอยู่ด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและวิธีปฏิบัติตน (นิภา นิธยาน 2520: 74) ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสอยู่ด้วยจะทำให้ผู้สูงอายุมีคู่คิด คู่ปรึกษา มีเพื่อนแท้ที่พบได้อย่างสนิทใจ ไม่รู้สึกเหงาหรือโดดเดี่ยว นอกจากนี้คู่สมรสยังเป็นผู้คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ดังนั้น ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสจึงยังมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย/หย่า หรือโสด เพราะการสูญเสียคู่สมรส หรือบุคคลอันเป็นที่รัก จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกแยก ถูกพลัดพราก ขาดบุคคลที่เป็นที่ปรึกษา (เกษม ตันติพลาชีวะ และ กุลยา ตันติพลาชีวะ. 2528) ซึ่งเป็น

การรับรู้ความชราภาพในด้านความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พิษณุภรณ์ มูลศิลป์ (2536: 35) ได้ศึกษาพบว่าสถานภาพสมรสมีผลต่อผู้สูงอายุทั้งในเรื่องการปรับตัว สภาพจิต สภาพสังคม ความเป็นหม้ายจะมีผลต่อความเครียด สูญเสียความนับถือตนเอง และถอนตัวออกจากสังคม ส่วนผู้ที่ยังอยู่กับคู่สมรสมีส่วนในการให้กำลังใจต่อกัน และ จันทนา กาญจนพจน์ (2529: 53) ได้ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรส มีส่วนร่วมในกิจกรรมแตกต่างจากผู้ที่เป็หม้าย โดยคู่สมรสส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน และพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงมากกว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ จากงานวิจัยข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า ผู้ใหญ่ที่มีคู่ผู้นั้นยังคงมีความรู้สึกรักและผูกพันกับคู่ ไม่ต้องการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเนื่องจากจะทำให้ขาดคู่คิด คู่ปรึกษา ขาดเพื่อนแท้ที่พบได้อย่างสนิทใจ จึงยอมรับความสูงอายุได้น้อยกว่าบุคคลที่เป็นหม้าย/หย่า หรือ เป็นโสด ที่ต่างเคยเผชิญเหตุการณ์การสูญเสีย หรือการเผชิญชีวิตโดยลำพัง ต้องยอมรับและปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการเตรียมตัวยอมรับกับความเสื่อมถอยทางกายและจิตใจทั้งที่เคยเกิดกับคู่สมรส และกำลังเกิดขึ้นกับตน

4. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกับ บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ จินีรัตน์ ถาวร (2550: 71) ได้ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา และมัธยมศึกษา มีการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการยอมรับความสูงอายุ เป็นการที่บุคคลมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมที่เกิดขึ้นจากการที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับทุกคนตามกลไกของธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงนั้นมักมีผลไปในทางลบต่อบุคคลทั้งในด้านภาพลักษณ์ และความเสื่อมถอยของร่างกาย หากบุคคลสามารถยอมรับและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ก็จะสามารถใช้ชีวิตที่เหลืออย่างเข้าใจและมีความสุข ดังนั้น ไม่ว่าจะระดับการศึกษาใดก็สามารถยอมรับความสูงอายุได้ดีหากสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

5. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีการยอมรับความสูงอายุไม่ต่างกับ บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินีรัตน์ ถาวร (2550) ศึกษาาระดับของความศรัทธาในพุทธศาสนาและการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มามากกำลังภายในชมรมผู้สูงอายุบางเขนจำนวน 200 คน พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันการยอมรับความสูงอายุไม่แตกต่างกัน

6. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่า บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และสัมพันธภาพในครอบครัวของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการยอมรับความสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยสอดคล้องกับการยอมรับความสูงอายุจำแนกตามตัวแปรสถานภาพสมรสที่พบว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหม้าย/หย่า กับเป็นโสด มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่สมรส ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีปัญหาทางด้านความสัมพันธ์ หรือผู้ที่ต้องอยู่เองตามลำพัง ขาดคู่คิด คู่ปรึกษา ขาดเพื่อนแท้ที่พบได้อย่างสนิทใจ บุคคลกลุ่มนี้ต่างเคย

เผชิญเหตุการณ์การสูญเสีย หรือการเผชิญชีวิตโดยลำพัง ต้องยอมรับและปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการเตรียมตัวยอมรับกับความเสื่อมถอยทางกาย และจิตใจทั้งที่เคยเกิดกับคู่สมรส และกำลังเกิดขึ้นกับตน เนื่องจากสถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อกับการดำเนินชีวิต สภาพความเป็นอยู่ด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและวิธีปฏิบัติตน (นิภา นิธยาน 2520: 74) ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสอยู่ด้วยจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า คุุ่ปรึกษา มีเพื่อนแท้ที่พบได้อย่างสนิทใจ ไม่รู้สึกเหงาหรือโดดเดี่ยว นอกจากนี้คู่สมรสยังเป็นผู้คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสจึงยังมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย/หย่า หรือโสด เพราะการสูญเสียคู่สมรส หรือบุคคลอันเป็นที่รัก จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกแยก ถูกพลัดพราก ขาดบุคคลที่เป็นที่ปรึกษา (เกษม ตันติพลาชีวะ และ กุลยา ตันติพลาชีวะ. 2528) ซึ่งเป็นการรับรู้ความชราภาพในด้านความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และคณะ (2533: 70) ทำการศึกษาชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 340 คน พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลานได้รับการดูแลจากบุตรหลานมีความวิตกกังวลน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานอยู่ด้วย และจะมีการดูแลตนเองโดยทั่วไปสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังมีคุณค่าอยู่ และเห็นความสำคัญของตน ทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ มองเห็นคุณค่าของตนเอง ย่อมส่งผลให้สภาวะจิตใจดีไปด้วย และยังพบอีกว่า ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกอ้างว้างเดียวดาย ทำให้สุขภาพจิตดีไปด้วย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยการปล่อยวางทางสังคม (The Disengagement Theory) ที่มองว่าการเป็นผู้สูงอายุ เป็นการถอยห่างระหว่างคนสูงอายุและสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ โดยที่คนสูงอายุไม่ได้ถือว่าวัยสูงอายุเป็นสิ่งเสียหาย เพราะเป็นวัยที่เขาจะอยู่กับตนเอง ครุ่นคิดเกี่ยวกับตนเองมากขึ้น และไม่มีอารมณ์ต่อเหตุการณ์หรือคนที่อยู่รอบตัว (ประนต คำนิม. 2552) ดังนั้น จากทฤษฎีนี้ยิ่งผู้ที่มีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวไม่ดี ครอบครัวปล่อยให้เขาอยู่อย่างโดดเดี่ยวอ้างว้าง ก็ยิ่งทำให้เขารับรู้ถึงความชราภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น และสามารถยอมรับความสูงอายุได้มากขึ้นด้วย

7. บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีการยอมรับความสูงอายุมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในวัยผู้ใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลเข้าใจความจริงของชีวิตว่าความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ชราธัมโมมหิ ชะรัง อะนะติโต เรามีความแก่เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้” ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้มนุษย์ไม่ประมาท คือ การมีสติกำกับตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำอะไร ไม่ยอมถลำลงไปในทางที่เสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสในการทำความดี ดังจะเห็นได้จากปัจฉิมโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราจักเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา จงยังประโยชน์ท่านและประโยชน์ตนให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาทเถิด” นั่นคือคำสอนในพระพุทธศาสนาจะช่วยส่งผลให้บุคคลยอมรับความสูงอายุได้ และอยู่กับความ

สูงอายุได้อย่างมีความสุข และมีคุณค่า ซึ่งถ้าใครมีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงเท่าไร ก็ยิ่งยอมรับความสูงอายุได้มากเท่านั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับ ฐิณิรัตน์ ถาวร (2550) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุ พบว่า ความศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาหลักธรรมในเรื่อง ทมะ และขันติ โดยทมะ หมายถึง การข่มใจ คือ สามารถที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และขันติหมายถึงการอดทนอดกลั้น คือเราสามารถอดทน และทนอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ว่าเราไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงกับสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักรของธรรมชาติได้ ดังนั้นถ้าผู้สูงอายุยึดถือ และนำมาปฏิบัติได้ จะส่งผลทำให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะยอมรับความสูงอายุ รวมทั้งใช้ชีวิตบั้นปลาย ได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

ตัวแปรที่มีผลต่อการยอมรับความสูงอายุในทางบวก คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา ดังนั้นตัวผู้ใหญ่อเอง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลบุคคลในสังคม ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลในสังคมโดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ ได้ศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อเป็นการปลูกฝังให้บุคคลในวัยผู้ใหญ่ มีลักษณะทางพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้พวกเขามีความรู้ความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมสำหรับความสูงอายุไว้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถยอมรับความสูงอายุ และอยู่กับความสูงอายุได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการยอมรับความสูงอายุกับบุคคลในศาสนาอื่นๆ เพื่อจะได้มีแนวทางในการสร้างการยอมรับความสูงอายุในทุกศาสนา และสามารถปรับการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการยอมรับความสูงอายุให้เหมาะสมกับบุคคลในแต่ละศาสนา
2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่ส่งผลต่อลักษณะทางพุทธศาสนาและการยอมรับความสูงอายุ เช่น การเข้าวัดปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะสุขภาพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรกมล บำรุงวัด. (2545). *สภาพและวิถีชีวิตผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ*.
วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม). สมุทรปราการ:
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. ถ่ายเอกสาร.
- กิตติชัย บ่อสัมบัติ. (2540). *การเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานคร*.
วิทยานิพนธ์ สค.ม. (ประชากรศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *108 ชีวิต สูตรด้านวิกฤติวิทยา*. กรุงเทพฯ: ส. เอเชีย เพรส.
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์ และสุรีย์ บุญญานุพงศ์. (2534). *ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม ตันติผลาชีวะ และกุลยา ตันติผลาชีวะ. (2528). *การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์อรุณการพิมพ์.
- ขวัญใจ ตันติวัฒนเสถียร. (2534). "ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตามรายงานของผู้สูงอายุในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ." วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต (การบริหารการพยาบาล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชากฎแห่งกรรม. (2550). *กฎแห่งกรรม*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัย
ธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชาสูตรสำเร็จการพัฒนางองค์กรและเศรษฐกิจ. (2550). *สูตรสำเร็จการ
พัฒนางองค์กรและเศรษฐกิจ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา. (2550). *ความรู้พื้นฐานทาง
พระพุทธศาสนา*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชาจักรวาลวิทยา. (2550). *จักรวาลวิทยา*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัย
ธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชาวิถีชาวพุทธ. (2550). *วิถีชาวพุทธ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัย
ธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.
- คณะกรรมการประจำชุดวิชาสมาธิ 1. (2550). *สมาธิ 1*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมกาย
แคลิฟอร์เนีย.
- คมเพชร พารีสอน. (2550). *ความศรัทธาในพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุ
จากชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศม. (จิตวิทยาพัฒนาการ).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- งามตา วรินทร์านนท์. (2536). ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร. กรุงเทพฯ: สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. (2547). เส้นทางมรณะของคนไทย: เมื่อถึงวัยไม่ใกล้ฝั่ง ฝั่งเราอยู่ไหน. หมอชาวบ้าน. 25 (297) : 14-15.
- จารุวรรณ ปราชญากุล. (2543). ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความตายของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. ปรินิพนธ์ กศม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จารุวรรณ เหมะธร และพิมพ์พรรณ ศิลปะสุวรรณ. (2526). รายงานการศึกษาวิจัยความต้องการทางสุขภาพ อนามัยของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉันทนา กาญจนพจน์. (2530). "ความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมกับอัตมโนทัศน์ของผู้สูงอายุใน กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไฉไล ไชยเสรี. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การมีส่วนร่วมในสังคม ความพึงพอใจในชีวิต ความวิตกกังวลในสภาพการสูงอายุ และการสนับสนุนทางสังคม กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลตำรวจ. ปรินิพนธ์ กศม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูศักดิ์ เวชแพทย์. (2538). สรีรวิทยาของผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศุภวานิชการพิมพ์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ. (2540). ความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ดวงพร รัตนอมรชัย. (2534). "ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ภาวะสุขภาพ และการรับรู้การควบคุมสุขภาพ กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (สาขาวิชาเอกพยาบาลสาขาสาธารณสุข). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ดุสิต สุนทราณู และคณะ. (2534). โครงการศึกษาวิจัยข้อบ่งชี้ทางระบาดวิทยาผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉวีรัตน์ ถาวร. (2550). ความศรัทธาในพุทธศาสนากับการยอมรับความสูงอายุของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตบางเขน. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิพาพร ทองสว่าง. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของผู้ใหญ่วัยกลางคน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นิภา นิธยาน. (2520). *การปรับตัวและบุคลิกภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารศึกษาการพิมพ์.
- ปริบูรณ์ พรพิบูล. (2535). *โลกยามเช้าและแนวการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- บุษยมาศ สินธุประภา. (2539). *สังคมวิทยาความสูงอายุ*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ประณต คำนิม. (2552). *เอกสารคำสอนวิชา จต 321 จิตวิทยาผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีชา อุปโยคิน และคณะ. (2541). *ไม้ใกล้ฝั่ง : สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2529). *ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม: การสังเคราะห์และบูรณาการ*. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2546). สืออิเล็กทรอนิกส์.
- พรตารา แซ่ฉั่ว. (2547). *การเปรียบเทียบวิธีเผชิญความเครียดของพยาบาลที่มีบุคลิกภาพและสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกัน*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พัชรียา ไชยลังกา. (2534). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับความตายของผู้มีสุขภาพดีและผู้ป่วยเรื้อรัง*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พีรสิทธิ์ คำนวนตศิลป์. และคณะ. (2533). *ความทันสมัย ภาพพจน์ที่เกี่ยวข้องตนเองและปัญหาบางประการของชรา*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- มารศรี นุชแสงพลี. (2532). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มารู้จักผู้สูงอายุกันเถอะ. (2551). สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2551, จาก <http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/41004/content.htm>.
- รัตนา สินธิ์ภาพ. (2541). *ตัวแปรที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลสมุทรปราการ*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุจิเรข แพทย์คุณ. (2546). *ปัจจัยทางชีวสังคมและสัมพันธภาพของพ่อกับแม่ และพ่อแม่กับลูก ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติในการมีคู่ครองของพนักงานบริษัท ไทย แอร์พอร์ตส์ กราวด์ เซอร์วิส เซส จำกัด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ละออง สุวิทยาภรณ์. (2534). *ปัญหาสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุในชนบท : กรณีศึกษาเฉพาะอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- ละเอียด ปัญญาใหญ่ และคนอื่นๆ. (2539). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการยอมรับตนเองและพฤติกรรมเผชิญความเครียดของผู้สูงอายุในชมรมข้าราชการเกษียณอายุ. ขอนแก่น: โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- วศิน อินทสระ. (มปป.). ธรรมชาติของชีวิตเป็นเช่นนั้นเอง. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2553, จาก www.mannature.com/view.asp.
- วิริยา สุขวงศ์. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง ความเชื่ออำนาจด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2543). หลักการพยาบาลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2540). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย ในประเด็นการก่อเหตุทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศศิธร กรุณา. (2551). แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2551, <http://www.rtu.ac.th/nurse/elearning/file/year/1.ppt>.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2537). ผู้สูงอายุไทยกับศาสนา. วารสารประชากรศาสตร์. 11: 17-47.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2534). ความสัมพันธ์และทัศนคติของเด็กไทยพุทธต่อผู้ใหญ่หนุ่มสาวและผู้สูงอายุ. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โสภภาพรณ วัฒนรัตน์. (2537). ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม. ปรินิพนธ์ กศม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. (2540). ประมวลแนวคิดนโยบายการพัฒนาสถาบันครอบครัว. กรุงเทพฯ: J Print.
- สมฤดี รัชกิตติคุณ. (2550). ปัจจัยทางชีวสังคม ทัศนคติต่อการเกษียณอายุ และความศรัทธาในศาสนากับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของบุคลากรฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สายทอง ณ ภูเก็ต. (2542). การศึกษาสัมพันธภาพของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่น : ศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุในจังหวัดระยอง. สารนิพนธ์ สส.ม. (การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม). สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติ.
- สาวตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง. (2536). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้กระบวนการสูงอายุและคุณภาพชีวิต. ปรินิพนธ์ ปร.ด. (สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สายสุรี จุติกุล. (2542). ความรักความอบอุ่นในครอบครัว. ใน การพัฒนาครอบครัว. หน้า 13-26. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุลักษณ์ มีชูทรัพย์และคณะ. (2535). *รายงานการวิจัยการสำรวจการเตรียมตัวของบุคลากรก่อนเกษียณอายุ*. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2546). *รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- อรนุช อุดมสมฤดี. (2550). *สัมพันธภาพในครอบครัวกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรรรรณ จำเริญ. (2541). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิต อันเกิดจากภาวะถดถอยทางสังคมและการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุชาวพุทธ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุใน กทม. และ ปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียว. ถ่ายเอกสาร.
- อัสรา อารณ. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมและปัจจัยทางชีวสังคมกับความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลสังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (สุศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุบล เลี้ยววาริณ. (กันยายน-ธันวาคม, 2542). ผลการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 6 (3): 58-68.
- อุบลรัตน์ เฟื่องสถิตย์. (2534). *จิตวิทยาผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Birren, J. E. and Renner, V. J. (1977). "Research on the Psychology of Aging," in *Handbook of the Psychology of Aging*. Edited by J. E. Birren and K. W. Schaie. P. 3-38. New York: Jan Nostrand Reinhold Company.
- Dickinson, George E. and Leming, Michael R. (1990). *Understanding Families*. London : Allyn and Bacon.
- Ferraro, Kenneth F. (1990, January). "Cohort Analysis of Retirement Preparation, 1974-1981," *Journal of Gerontology*. 45 (1) : 21-31.
- Gendler, Phyllis E. (1993, November). "Relationship of Gender to Family and Parent Care Concerns in Retirement Planning by Single Men and Woman," *DAI-A*. 54 (5): 153.
- John, Cavanaugh C. (2002). *Adult development and aging*. 4th ed. Belmont, New York: Wadsworth.
- Koenig, Harold G. (1995). *Research on religion and aging*. USA: Greenwood.

- Lowenstein, Ariela. (2005). Global Ageing and Challenges to Family. In *The Cambridge Handbook of Age Ageing*. pp. 404-405. Cambridge : Cambridge University Press.
- Morrow, W. R. and Wilson, R. C. (1961). "Family Relation of Bright High Achieving and Under Achieving High School Boy, " *Child Development*. 32: 501-510.
- Newman, David M. and Grauerholz, Liz. (2002). *Sociology of Families*. 2nd ed. London: Pine Forge Press.
- Richard, Thomas K. (2003). *Society and Health Sociology for Health Professionals*. New York: Plenum Publishers.
- Tinker, Autha. (1991). *The Elderly in Modern Society*. New York: Longman.
- Krejcie, R.V., and Morgan D.W. "Determining Sample Size for Research Activities." *Psychological measurement* (1970): 607-610.

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแบบสอบถาม

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแบบสอบถาม

1. อาจารย์ ทศนา ทองภักดี	อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ วิรัชญา วัฒนโณ	อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ สุพัทธ แสนแจ่มใส	อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง ลักษณะทางชีวะสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนา
 ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสูงอายุนอกคฤหัสถ์ผู้ใหญ่วัย
 ถึง ท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ข้าพเจ้า นางสาว จิรนนท์ ชุนเกษะ นิสิตปริญญาโทสาขาจิตวิทยาพัฒนาการ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รหัสประจำตัว 48299080003 กำลังทำสารนิพนธ์
 เรื่องลักษณะทางชีวะสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ
 การยอมรับความสูงอายุนอกคฤหัสถ์ผู้ใหญ่วัย ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล
 จากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลในการทำสารนิพนธ์ต่อไปซึ่งแบบสอบถามฉบับนี้ แบ่ง
 ออกเป็น 4 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล
- ส่วนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว
- ส่วนที่ 3 แบบวัดลักษณะทางพุทธศาสนา
- ส่วนที่ 4 แบบวัดการยอมรับความสูงอายุ

ดังนั้นข้าพเจ้า ใฝ่ขอความร่วมมือจากท่านโดยให้ท่านตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็น
 จริง และคำตอบทุกคำตอบของท่านจะไม่นำไปเปิดเผยเป็นรายบุคคล เพียงแต่นำไปวิเคราะห์ใน
 ภาพรวม เพื่อผลของการทำสารนิพนธ์เท่านั้น

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีขอขอบคุณที่ให้ความ
 ร่วมมือในการตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง มา ณ โอกาสนี้

.....
 ลงชื่อ

(นางสาวจิรนนท์ ชุนเกษะ)

นิสิตปริญญาโทสาขาจิตวิทยาพัฒนาการ

ส่วนที่1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง ให้ท่านเติมข้อความในช่องว่างหรือขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง หน้าข้อความตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
2. อายุปี(บริบูรณ์)
3. สถานภาพสมรส ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หม้าย/หย่า
4. ระดับการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
5. ฐานะทางเศรษฐกิจ
 - ☐ ขาดแคลน (มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย)
 - ☐ พอกินพอใช้ (มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย)
 - ☐ เหลือใช้ (มีรายได้มากกว่ารายจ่าย)
6. ลักษณะการอยู่อาศัย
 - ☐ พักอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับลูกหลาน
 - ☐ พักอาศัยอยู่ในบ้านที่จัดไว้โดยเฉพาะ แต่ในรั้วเดียวกันกับลูกหลาน
 - ☐ อาศัยอยู่เองตามลำพัง ไม่ได้อยู่กับลูกหลาน
7. จำนวนสมาชิกในครอบครัว คน (รวมตัวท่าน)
 - อยู่ในช่วงวัยเด็ก คน
 - อยู่ในช่วงวัยรุ่น คน
 - อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ คน
 - อยู่ในช่วงผู้สูงอายุ คน

8.ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวใช้เวลาพักผ่อนหย่อนใจด้วยกัน (เช่น ไปเที่ยวต่างจังหวัด)

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

9.คนในครอบครัวดูแลเรื่องอาหารการกิน ของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

10.คนในครอบครัวสนับสนุนหรือส่งเสริมในกิจกรรมหรืองานที่ข้าพเจ้าทำ

.....

เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

11.ข้าพเจ้าและคนในครอบครัวใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

12.คนในครอบครัวไม่สนใจรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ คำตักเตือน หรือคำสั่งสอนของข้าพเจ้า

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

13.คนในครอบครัวของข้าพเจ้ามักจะตำว่า ตำหนิกัน

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

14. คนในครอบครัวของข้าพเจ้ามีความรับผิดชอบต่องานหน้าที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

15.เมื่อมีปัญหาในชีวิต ข้าพเจ้าไม่สามารถพึ่งพาคนในครอบครัวได้

.....
เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย

ส่วนที่ 3 แบบวัดลักษณะทางพุทธศาสนา

คำชี้แจง คำถามชุดนี้เกี่ยวกับลักษณะทางพุทธศาสนา ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มา แล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงใด

โดยคำนึงถึง ดังนี้		
จริงที่สุด	หมายถึง	เป็นจริงทุกครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
จริง	หมายถึง	เป็นจริง 8 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	เป็นจริง 6 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ค่อนข้างไม่จริง	หมายถึง	เป็นจริง 4 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	เป็นจริง 2 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ไม่เป็นจริงเลย ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง

โดยทำเครื่องหมาย ✓ เพียง 1 ช่อง ของแต่ละข้อ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 30 ข้อ

1. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างแท้จริง

.....
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ข้าพเจ้าใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น

.....
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

.....
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ความเชื่อที่ว่า “ชีวิตเป็นทุกข์” เป็นการมองโลกในแง่ร้าย และเป็นเรื่องเหลวไหล

.....
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าสามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ข้าพเจ้าเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมมาย

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของข้าพเจ้า

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ข้าพเจ้าเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็น ต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่ไม่เกินความพยายามของมนุษย์

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะพูดปด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ข้าพเจ้าเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. คงต้องรอให้รวยกว่านี้ก่อน ข้าพเจ้าจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. ข้าพเจ้าดื่มสุราและ/เบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. ข้าพเจ้าไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ข้าพเจ้าได้

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

16. การแอบหยิบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิดเพราะเจ้าของร้านได้กำไรจากสินค้าอื่น ๆ มากอยู่แล้ว

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

17. ข้าพเจ้าชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

18. ข้าพเจ้าจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่ตั้งใจทำให้ข้าพเจ้าเจ็บช้ำน้ำใจ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

19. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

20. ข้าพเจ้าจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

21. ข้าพเจ้าชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่น ๆ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

22. ข้าพเจ้ามักจะระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์เมื่อผ่านสถานที่ทางศาสนา

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

23. อาชีพของข้าพเจ้าไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ข้าพเจ้าผิดศีล

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

24. ข้าพเจ้าใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตไปในการทำความดีและทำบุญสุนทาน

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

25. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาว่างไปในการศึกษาธรรมะหรือปฏิบัติธรรม

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

26. ขณะเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงข้าพเจ้ามักไม่สนใจว่า สิ่งที่กำลังจะไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

27. ข้าพเจ้าเคยคุยทางธรรมะกับผู้อื่น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

28. ข้าพเจ้าว่าตนเองเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียนบ้านเท่านั้น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

29. การหมกมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

30. ข้าพเจ้าช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอยู่เสมอเพื่อสร้างกุศล

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการยอมรับความสูงอายุ

คำชี้แจง คำถามชุดนี้เกี่ยวกับยอมรับความสูงอายุ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มา แล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงใด

โดยคำนึงถึง ดังนี้		
จริงที่สุด	หมายถึง	เป็นจริงทุกครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
จริง	หมายถึง	เป็นจริง 8 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	เป็นจริง 6 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ค่อนข้างไม่จริง	หมายถึง	เป็นจริง 4 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	เป็นจริง 2 ครั้ง ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ไม่เป็นจริงเลย ในความคิดหรือเหตุการณ์ที่เกิด 10 ครั้ง

โดยทำเครื่องหมาย ✓ เพียง 1 ช่อง ของแต่ละข้อ ที่ตรงกับความเห็นของท่าน คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 20 ข้อ

1. ข้าพเจ้าไม่เครียดเกี่ยวกับโรคที่จะมาพร้อมกับอายุที่เพิ่มมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของคนสูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดัน เป็นต้น

.....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ข้าพเจ้ายอมรับว่าตั้งแต่ตนเองอายุมากขึ้น อารมณ์มักแปรปรวนและสภาพจิตใจจะไม่เข้มแข็งเหมือนแต่ก่อน

.....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าคิดว่าอาการขึ้นน้อยใจ หรือหงุดหงิดง่าย จะเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น

.....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ถึงแม้ข้าพเจ้าจะอายุมากขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็ยังมีรูปร่าง หน้าตาดี สวยงาม

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ข้าพเจ้าเบื่อกับการที่อายุมากขึ้นแล้วทำอะไรก็เหนื่อยง่าย เชื่องช้า

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ปัจจุบันข้าพเจ้าหมั่นฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง เพื่อเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น อ่านหนังสือธรรมะ ฝึกนั่งสมาธิ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ข้าพเจ้ารู้สึกกลัวความสูงอายุ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ข้าพเจ้าเบื่อกับความขี้ลืม และความสามารถในการคิดวิเคราะห์เรื่องต่างๆ ได้ช้าลงเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่า เป็นเรื่องปกติที่คนเราอายุมากขึ้นแล้วสุขภาพก็เสื่อมถอยลง

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ถึงแม้อายุจะมากขึ้น ข้าพเจ้ายังคงต้องหมั่นออกกำลังกาย เพื่อให้สุขภาพดีอยู่เสมอ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ข้าพเจ้าไม่เคยกลัวความสูงอายุ เพราะยิ่งอายุมากขึ้นข้าพเจ้ายังมีประสบการณ์ดี ๆ สามารถเป็นที่ปรึกษากับคนอื่นได้ดีขึ้น

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ข้าพเจ้าคิดเสมอว่า ถึงแม้อายุจะมากขึ้น ข้าพเจ้ายังมีความหวัง มีความฝัน และกำลังใจในการดำเนินชีวิตเสมอ

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลและหดหู่กับการที่คู่ชีวิตหรือคนในครอบครัวจะต้องทยอยตายจากไป

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. การเก็บออมเพื่อใช้จ่ายเมื่ออายุมาก เป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกของข้าพเจ้า

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสมาชิกในครอบครัว

.....					
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

16.ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกกังวลต่อการเกษียณเพราะจะทำให้ข้าพเจ้ามีการติดต่อกับปะเพื่อนฝูงและมีกิจกรรมกับเพื่อนฝูงน้อยลง

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
.....					

17. ข้าพเจ้ารู้สึกโล่งใจเมื่อถึงวัยเกษียณ เพราะจะได้หมดภาระเรื่องงาน ไม่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่อสังคมมากนัก แล้วนำเวลาที่เหลือไปทำกิจกรรมอื่นที่อยากทำ เช่น ปลูกพืชธรรมชาติ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

18. ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่ออายุมากขึ้น และไม่ได้ทำงาน ข้าพเจ้าคงจะรู้สึกว่ตนเองด้อยค่า และดูแย่ในสายตาคนอื่น

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

19. แม้ว่าข้าพเจ้าจะอายุมากขึ้นทุกวันๆ แต่ข้าพเจ้าก็ยังพยายามปฏิบัติตนเหมือนสมัยเมื่อยังหนุ่มสาว ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และกิจกรรมนันทนาการต่างๆ

.....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

20. แม้อายุจะมากขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกมีความสุขกับชีวิตเสมอ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวจิรนนท์ ชุนเกษ
วันเดือนปีเกิด	1 สิงหาคม 2520
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลหัวเฉียว เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1671 ถนนประชาสงเคราะห์ เขตดินแดง แขวงดินแดง กรุงเทพฯ
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท เซ็นทรัล รีเทล คอร์ปอเรชั่น จำกัด
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏนครปฐม
พ.ศ. 2543	อักษรศาสตรบัณฑิต (อบ.) สาขาภูมิศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2553	การศึกษามหาบัณฑิต (กศม.) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร